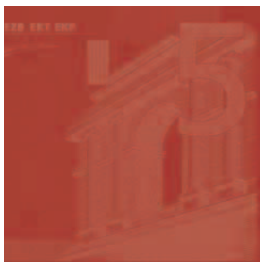

E U R O O P A K E S K P A N K

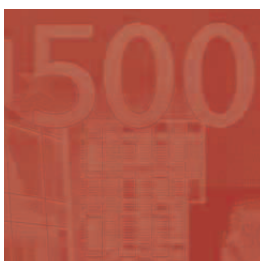

SISSEJUHATUS JA KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE

LÄHENEMISARUANNE 2004

2004. aastal on kõikidel Euroopa Keskpanga väljaannetel 100-eurose rahatähe motiiv.

© Euroopa Keskpang, 2004

Address

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurt am Main
Saksamaa

Postiaadress

Postfach 16 03 19
60066 Frankfurt am Main
Saksamaa

Telefon

+49 691 3440

Koduleht

<http://www.ecb.int>

Faks

+49 691 344 6000

Teleks

411 144 ecb d

*Kõik õigused on kaitstud. Taasesitus
õppe- ja mitteärilistel eesmärkidel
on lubatud, kui viidatakse algallikale.
Käesolevas aruandes sisalduvad
statistilised andmed on esitatud
seisuga 6. oktoober 2004.*

ISSN 1725-9398 (trükiversioon)

ISSN 1725-9606 (elektroniline versioon)

SISUKORD

SISSEJUHATUS JA KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE

SISSEJUHATUS JA KOMMENTEERITUD KOKKUVÕTE

SISSEJUHATUS	6
1. HINNANG MAJANDUSLIKULE LÄHENEMISELE	7
1.1 Analüüsi raamistik	7
1.2 Majandusliku lähenemise olukord	14
Tabel A Majandusliku lähenemise näitajad	22
2 RIIGI ÕIGUSAKTIDE VASTAVUS ASUTAMISLEPINGULE	23
2.1 Sissejuhatus	23
2.2 Kohandamise ulatus	24
2.3 Liikmesriikide keskpankade sõltumatus	25
2.4 Riikide keskpankade õiguslik lõimumine eurosüsteemi	30
2.5 Liikmesriigi õigusaktide vastavus asutamislepingule ja põhikirjale	32
3. KOKKUVÕTTED RIIKIDE LÕIKES	33
3.1 Tšehhi Vabariik	33
3.2 Eesti	34
3.3 Küpros	36
3.4 Läti	37
3.5 Leedu	39
3.6 Ungari	41
3.7 Malta	42
3.8 Poola	44
3.9 Sloveenia	46
3.10 Slovakkia	48
3.11 Rootsi	49

Lisateavet majandusliku lähenemise ja õigusaktide vastavuse kohta leiata aruande ingliskeelsest versioonist Euroopa Keskpannga kodulehel <http://www.ecb.int>. Soovi korral on aruannet võimalik tellida ka trükkisena.

LÜHENDID

EKP	Euroopa Keskpank
EKPS	Euroopa Keskpankade Süsteem
EL	Euroopa Liit
ERM2	vahetuskursimehhanism 2
SKT	sisemajanduse kogutoodang
THI	tarbijahinnaindeks
ÜTHI	ühtlustatud tarbijahinnaindeks
ESA 95	Euroopa rahvamajanduse arvepidamise süsteem 1995

**SISSEJUHATUS JA
KOMMENTEERITUD
KOKKUVÕTE**

SISSEJUHATUS

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 122 lõike 2 kohaselt koostatud käesoleva aasta lähenemisaruandes lähtub Euroopa Keskpank (EKP) raamistikust, mida kasutati Euroopa Rahainstituudi poolt 1998. aasta märtsis ja EKP poolt 2000. ja 2002. aasta mais koostatud lähenemisaruannetes. Lähenemisaruandes hinnatakse, kas 11 euroalavälist liikmesriiki on saavutanud kiire jätkusuutliku majandusliku lähenemise Euroopa Liidule (EL) ja kas nad täidavad õigusaktidest tulenevaid nõudeid, mis on liikmesriikide keskpankadele kohustuslikud, et saada eurosüsteemi lahutamatuks osaks.

Selles aruandes hinnatakse järgmisi liikmesriike: Tšehhi Vabariik, Eesti, Küpros, Läti, Leedu, Ungari, Malta, Poola, Sloveenia, Slovakkia ja Rootsi.

Kuigi euro võeti 1. jaanuaril 1999. aastal kasutusele 11 liikmesriigis ja 1. jaanuaril 2001 Kreekas ning Euroopa Liit laienes 1. mail 2004 kümne uue liikmesriigi võrra, ei ole 13 liikmesriiki veel majandus- ja rahaliidu täisliikmed. Kahel liikmesriigil kolmeteistkümnest – Taanil ja Ühendkuningriigil – on eristaatus. Kooskõlas asutamislepingule lisatud vastavate protokollide tingimustega teatasid nimetatud riigid, et nad ei osale 1. jaanuaril 1999 alanud majandus- ja rahaliidu kolmandas etapis. Sellest tulenevalt tuleb lähenemisaruanded nende kahe riigi kohta esitada ainult siis, kui nad seda taotleavad. Et aga sellist taotlust ei ole esitatud, ei hõlma selle aasta lähenemisaruanne neid kahte riiki.

Käesoleva aruande esitamisega täidab EKP asutamislepingu artikli 122 lõikes 2 ja artikli 121 lõikes 1 sätestatud nõuded, mille kohaselt peab EKP Euroopa Liidu Nõukogule vähemalt kord kahe aasta jooksul või piiratud õigusega liikmesriigi taotluse korral andma aru “liikmesriikide edusammudest nende kohustuste täitmisel, mis on seotud majandus- ja rahaliidu loomisega”. Sama ülesanne on antud ka Euroopa Komisjonile, seega esitatakse ELi nõukogule samaaegselt kaks aruannet.

Lähenemisprotsessi hindamine sõltub väga suurel määral sellest, milline on hindamise aluseks oleva statistika kvaliteet ja usaldusväärsus. Statistika, eelkõige riigi rahanduse statistika koostamist ja esitamist ei tohi mõjutada poliitilised või valimistsükliid. Et tagada sellise statistika koostamisel nõuetekohane kontroll ja tasakaal ning kohaldada vajalikke miinimumnõudeid, peaksid riigid pidama oma statistika kvaliteeti ja usaldusväärsust esmatähtsaks. Nimetatud nõuete järgimine peaks tugevdama riiklike statistikaasutuste sõltumatust, usaldatavust ja vastutust ning aitama suurendada riigi rahanduse statistika kvaliteedi usaldusväärsust. Vastavad nõuded ja nende kohaldamise võib järgmise lähenemisaruande puhul uuesti läbi vaadata.

Sissejuhatusesele ja kommenteeritud kokkuvõttele järgneb ülevaade majandusliku ja õigusliku lähenemise hindamise võtmeaspektidest ning tulemustest. Üksikasjalikum analüüs on esitatud aruande täisversiooni esimeses ja teises peatükis. Esimeses peatükis hinnatakse majandusliku lähenemise olukorda kõikides üheteistkümnes vaatlusaluses liikmesriigis. Teises peatükis hinnatakse nende liikmesriikide õigusaktide – sealhulgas nende liikmesriikide keskpankade põhikirjade – vastavust asutamislepingu artiklitele 108 ja 109 ning Euroopa Keskpankade Süsteemi (EKPS) põhikirjale.

1 HINNANG MAJANDUSLIKULE LÄHENEMISELE

1.1 ANALÜÜSI RAAMISTIK

Majandusliku lähenemise olukorra hindamisel üheteistkümnnes vaatlusaluses liikmesriigis kasutab EKP analüüsimiseks ühtset raamistikku, mida kohaldatakse igale liikmesriigile eraldi. Ühtne raamistik põhineb esiteks Euroopa Ühenduse asutamislepingu sätetel ja nende kohaldamisel EKP poolt järgmiste valdkondade arengule: hinnad, valitsemissektori eelarve puudujääk ja võlakoorumus, vahetuskursid ja pikaajalised intressimäärad ning teised tegurid. Teiseks põhineb raamistik erinevatel minevikku ja tulevikku suunatud majanduslikel lisanäitajatel, mida peetakse lähenemise jätkusuutlikkuse üksikasjalikuma hindamise seisukohast kasulikuks. Alltoodud taustinfodes 1–4 tuletatakse lühidalt meelde asutamislepingu sätteid ja esitatakse metoodilised üksikasjad, mis kirjeldavad nende sätete kohaldamist EKP poolt.

Lisaks tugineb aruanne põhimõtetele, mis on sätestatud Euroopa Rahainstituudi ja EKP poolt varem avaldatud aruannetes. Järjepidevuse ja võrdse kohtlemise tagamiseks kohaldatakse neid põhimõtteid ka uute liikmesriikide suhtes. Eelkõige kasutab EKP lähenemiskriteeriumide kohaldamisel mitmeid juhtprintsipi. Esiteks toimub individuaalsete kriteeriumide range tõlgendamine ja kohaldamine. Selle printsipi kohaselt on kriteeriumide peamine eesmärk tagada, et euroalal saavad tegutseda ainult need liikmesriigid, kelle majanduslikud tingimused on hinnastabiilsuse tagamiseks ja euroala elujõulisuse hoidmiseks sobivad. Teiseks, lähenemiskriteeriumid moodustavad sidusa ja tervikliku kogumi ning need kõik peavad olema täidetud; asutamislepingus loetakse kõik kriteeriumid võrdseks ja ei viidata kriteeriumide hierarhiale. Kolmandaks, lähenemiskriteeriumid peavad olema täidetud kehtivate andmete põhjal. Neljandaks, lähenemiskriteeriumide kohaldamine peaks olema järjepidev, läbipaistev ja arusaadav. Lisaks rõhutatakse veel kord, et liikmesriigi vastavus lähenemiskriteeriumidele ei ole oluline mitte ainult ühel konkreetsel ajahetkel, vaid

kogu aeg. Sel põhjusel hinnatakse riikide analüüsimise käigus lähenemise jätkusuutlikkust.

Üksikasjalikumalt võttes tähendab see seda, et esiteks vaadatakse arengutrendid läbi tagasiulatuvalt, hõlmates põhimõtteliselt viimast kaheksat aastat. See aitab paremini määratleda, millisel määral tulenevad praegused saavutused arvestatavatest struktuurimuudatustest, ja see omakorda peaks hõlbustama majandusliku lähenemise jätkusuutlikkuse hindamist. Samal ajal tuleb arvesse võtta asjaolu, et peaaegu kõikide uute liikmesriikide puhul võivad tagasiulatuvad andmed olla tugevalt mõjutatud üleminekuperioodist, mille nad on läbinud. Teiseks rakendatakse vajalikus ulatuses tulevikku suunatud lähenemisviisi. Seoses sellega pööratakse erilist tähelepanu sellele, et soodsa majandusarengu jätkusuutlikkus sõltub väga suurel määral õigetest ja kestva mõjuga tegevuskavapõhistest vahenditest olemasolevate ja tulevaste probleemide lahendamisel. Üldiselt tuleb rõhutada, et majandusliku lähenemise jätkusuutlikkuse tagamine sõltub nii tugevast lähteolukorrast euro kasutuselevõtul kui ka poliitikast, mida viiakse ellu pärast euro kasutuselevõttu.

Ühtset raamistikku kohaldatakse seetõttu 11 liikmesriigi suhtes individuaalselt. Neid riikide kohta antavaid hinnanguid, milles keskendutakse iga liikmesriigi tulemustele, tuleks vaadelda eraldi kooskõlas artiklis 121 sätestatuga.

Hindade arengut puudutavaid asutamislepingu sätteid ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud taustinfos 1.

Hindade arengu jätkusuutlikkuse üksikasjalikumaks hindamiseks vaadeldakse ÜTHI inflatsiooni keskmist määra 12kuulise vaatlusperioodi jooksul alates 2003. aasta septembrist kuni 2004. aasta augustini liikmesriikide majandustulemuste taustal hinnastabiilsuse osas viimase kaheksa aasta

HINDADE ARENG

1 Asutamislepingu sätted

Asutamislepingu artikli 121 lõike 1 esimene alapunkt näeb ette järgmist:

“hindade stabiilsuse kõrge taseme saavutamine; see nähtub inflatsioonimäärast, mis on hindade stabiilsuse mõttes lähedane kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi omale”.

Asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriumide protokollis artiklis 1 sätestatakse, et:

“Käesoleva lepingu artikli 121 lõike 1 esimeses alapunktis ettenähtud hindade stabiilsuse kriteerium tähendab, et liikmesriigil on püsiva stabiilsustasemega hinnanaõtjad ning keskmine inflatsioonimäär vaadelduna ühe aasta kestel enne kontrollimist ei ületa rohkem kui 1,5 protsendipunkti võrra kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi määra. Inflatsiooni mõõdetakse võrreldaval alusel tarbijahinnaindeksi abil, võttes arvesse riiklike määratluste erinevust.”

2 Asutamislepingu sätete kohaldamine

Käesoleva aruande raames kohaldab EKP asutamislepingu sätteid vastavalt alltoodud põhimõtetele.

- Esiteks, “keskmine inflatsioonimäär vaadelduna ühe aasta kestel enne kontrollimist” arvutatakse ühtlustatud tarbijahinnaindeksi (ÜTHI) viimase olemasoleva 12 kuu keskmine kasvu alusel võrreldes eelmise 12 kuu keskmisega. Seega, inflatsioonimäära puhul on käesolevas aruandes vaatlusperioodiks ajavahemik 2003. aasta septembrist kuni 2004. aasta augustini.
- Teiseks, kontrollväärtuse määratluses kasutatava “hindade stabiilsuse mõttes lähedane kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi” väljendi kohaldamisel on võetud aluseks järgmise kolme ELi riigi inflatsioonimäära kaalumata aritmeetiline keskmine: Soome (0,4%), Taani (1,0%) ja Rootsi (1,3%). Järelikult on keskmine inflatsioonimäär 0,9% ja kui lisada sellele 1,5 protsendipunkti, saadakse kontrollväärtuseks 2,4%. Leedus vaatlusperioodil aset leidnud hindade arengu tulemusel oli teatud tegurite kokkulangemise tõttu 12 kuu keskmine inflatsioonimäär $-0,2\%$, mida loeti võõrväärtuseks. Seda kontrollväärtuse arvutamisel ei arvestatud, sest see oleks tulemust moonutanud ja vähendanud kontrollväärtuse tähtsust majanduslikult olulise võrdlussuurusena. Tuleks märkida, et “võõrväärtuse” mõistele on osutatud juba varasemates lähenemisaruanetes. See ei tähenda teatud inflatsioonimäärade mehaanilist väljaarvamist. Taoline kord võeti kasutusele Euroopa Rahainstituudi 1998. aasta lähenemisaruanetes võimalike märkimisväärsuste moonutuste käsitlemiseks konkreetsete riikide inflatsiooninäitajates.

Inflatsiooni mõõdetakse ÜTHI põhjal, mis töötati välja eesmärgiga hinnata lähenemist hinnastabiilsuse kaudu võrreldava näitaja põhjal (vt lähenemisaruande täisversiooni esimese peatüki statistikalisa).

jooksul. Seoses sellega pööratakse tähelepanu rahapoliitika suundumusele, eelkõige sellele, kas keskpanga tähelepanu keskmeks on olnud eelkõige hinnastabiilsuse saavutamine ja hoidmine, samuti sellele, kuidas teised majanduspoliitika valdkonnad on sellele eesmärgile kaasa aidanud. Lisaks võetakse arvesse makromajandusliku keskkonna mõju hinnastabiilsuse saavutamisele. Hinnamuutusi hinnatakse pakkumise-nõudluse tingimuste taustal, sealjuures keskendutakse teguritele, mis mõjutavad tööjõu erikulusid ja impordihindu. Lõpuks vaadeldakse hinnatrende teiste asjakohaste hinnaindeksite alusel (sealhulgas riigi tarbijahinnaindeks (THI), eratarbimise

deflaator, sisemajanduse kogutoodangu (SKT) deflaator ja tootjahinnad). Tulevikuväljavaateid silmas pidades käsitletakse oodatavaid inflatsioonimuutusi lähitulevikus ja arvestatakse ka suuremate rahvusvaheliste organisatsioonide prognoose. Lisaks vaadeldakse struktuurilisi aspekte, mis on olulised pärast euro kasutuselevõttu hinnastabiilsust soodustava keskkonna säilitamise eesmärgil.

Riigi rahandust ning sellega seotud menetlusküsimusi puudutavaid asutamislepingu sätteid ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud taustinfos 2.

Taustinfo 2

RIIGI RAHANDUS

1 Asutamislepingu sätted

Asutamislepingu artikli 121 lõike 1 teine alapunkt näeb ette järgmist:

“riigi rahanduse stabiilsus; see nähtub niisuguse eelarveseisundi saavutamisest, kus puudub eelarvepuudujääk, mis artikli 104 lõike 6 kohaselt on ülemäärane”. Asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriumide protokollis artiklis 2 on sätestatud, et see kriteerium “tähendab, et kontrollimise ajal ei kehti liikmesriigi suhtes käesoleva lepingu artikli 104 lõikes 6 nimetatud nõukogu otsus ülemäärase eelarvepuudujäägi olemasolu kohta”.

Artikliga 104 sätestatakse ülemäärase eelarvepuudujäägi likvideerimise menetlus. Kooskõlas artikli 104 lõigetega 2 ja 3 koostab Euroopa Komisjon aruande juhul, kui liikmesriik ei täida eelarvedistsipliiniga seotud nõudeid, eelkõige kui:

- (a) kavandatud või tegeliku eelarvepuudujäägi suhe SKTsse ületab kontrollväärtuse (milleks on ülemäärast eelarvepuudujääki käsitleva protokollis määratluse järgi 3% SKT suhtes), välja arvatud juhul, kui:
 - see suhe on oluliselt ja pidevalt langenud ning jõudnud kontrollväärtuse lähedasele tasemele või
 - kontrollväärtuse ületamine on ainult erandlik ja ajutine ning suhe on kontrollväärtuse lähedane;
- (b) riigivõla suhe SKTsse ületab kontrollväärtuse (milleks on ülemäärast eelarvepuudujääki käsitleva protokollis määratluse järgi 60% SKT suhtes), välja arvatud juhul, kui suhe väheneb piisavalt ning läheneb kontrollväärtusele rahuldava kiirusega.

Lisaks sellele tuleb komisjoni poolt koostatud aruandes arvesse võtta seda, kas eelarvepuudujääk ületab riigi investeerimiskulutused, samuti kõiki muid asjassepuutuvaid tegureid, kaasa arvatud

liikmesriigi keskpika perioodi majandus- ja eelarveseisund. Komisjon võib koostada aruande ka juhul, kui ta kriteeriumitingimuste täitmisest hoolimata on seisukohal, et liikmesriigis on ülemäärase eelarvepuudujäägi tekkimise oht. Majandus- ja rahanduskomitee kujundab komisjoni aruande põhjal oma arvamuse. Lõpuks, kooskõlas artikli 104 lõikega 6, olles kaalunud kõiki asjassepuutuva liikmesriigi võimalikke märkusi ja pärast üldhinnangut otsustab ELi nõukogu kvalifitseeritud hääleteenamusega komisjoni soovitusel põhjal, kas ülemäärane puudujääk eksisteerib.

2 Asutamislepingu sätete kohaldamine

Lähenemise hindamiseks esitab EKP oma seisukoha riigi rahanduse arengu kohta. Jätkusuutlikkuse osas hindab EKP eelarvepoliitika arengu võtmenäitajaid perioodil 1996–2003, riigi rahandusega seotud väljavaateid ja raskusi ning keskendub seostele eelarve puudujäägi ja riigivõla arengu vahel.

Artikli 104 osas ei ole EKP-l erinevalt komisjonist ametlikku rolli ülemäärase puudujäägi puhul kohaldatava menetluse osas. EKP aruanne annab teavet ainult selle kohta, kas riigi suhtes rakendatakse ülemäärase eelarvepuudujäägi puhul kohaldatavat menetlust või mitte.

Vastavalt asutamislepingu sättele, mis näeb ette, et võla suhe SKTsse ülalpool 60% taset “väheneb piisavalt ning läheneb kontrollväärtusele rahuldava kiirusega”, kontrollib EKP varasemaid ja praeguseid suundumusi ning esitab mitmeid illustreerivaid arvutusi, mis tuginevad Euroopa Rahainstituudi ja EKP poolt eelmistes lähenemisaruanetes väljatöötatud analüütilisele raamistikule. Kui riigivõla suhe on 60–80% SKTsse, osutavad need arvutused võlasuhte võimalikule tulevasele suundumusele erinevate eelduste korral.

Riigi rahanduse arengu hindamine põhineb andmetel, mis on kogutud rahvamajanduse arvepidamise andmete alusel kooskõlas ESA 95 süsteemiga (Euroopa rahvamajanduse arvepidamise süsteem 1995). Praeguseks saavutatud riigi rahanduse statistika ühtlustamine on ebapiisav (vt lähenemisaruande täisversiooni esimese peatüki statistikalisa). Enamus käesolevas aruandes esitatud arvudest on esitatud komisjoni poolt oktoobris 2004 ja need hõlmavad valitsemissektori finantspositsiooni aastatel 2002 ja 2003, samuti komisjoni talituste prognoose aastaks 2004.

Riigi rahanduse arengu jätkusuutlikkuse osas hinnatakse vaatlusel aasta (2003) tulemusi liikmesriikide viimase kaheksa aasta näitajate alusel. Lähtekohana vaadeldakse valitsemissektori võla suhtarvu arengut sellel ajavahemikul, samuti selle põhjuseks olevaid tegureid, s.t erinevusi SKT nominaalse kasvu ja intressimäära vahel, esmast tasakaalu ja eelarvepositsioonivälise võlamuutust. Selline lähtenurk võib anda lisateavet selle kohta, mil määral on võla dünaamikat mõjutanud makromajanduslik keskkond, eelkõige majanduskasv ja intressimäärad. Samuti võib see anda rohkem teavet eelarve

tasakaalustamisel tehtavate jõupingutuste tulemuslikkuse kohta, mis kajastuvad esimeses bilansis, ja selle kohta, millist rolli mängivad eelarvepositsioonivälised tegurid võla muutuses. Lisaks analüüsitakse valitsemissektori võla struktuuri, keskendudes eelkõige lühiajalise tähtajaga võla ja välisvaluutavõla osakaaludele ning nende muutustele. Neid osakaalusid võrreldakse praeguse võla suhtarvu tasemega ning seejärel tuuakse välja eelarvetasakaalu tundlikkus vahetuskursside ja intressimäärade muutuste suhtes.

Järgmise sammuna uuritakse muutusi eelarve puudujäägi suhtarvus. Selles kontekstis tuleks meeles pidada, et riigi aastase puudujäägi suhtarvu muutust mõjutavad tavaliselt erinevad jõud. Need jagatakse sageli ühelt poolt “tsüklilisteks mõjudeks”, mis peegeldavad puudujäägi reaktsiooni muudatustele SKT lõhes, ja teiselt poolt “mittetsüklilisteks mõjudeks”, mis tavapäraselt kajastavad struktuurilisi või alalisi kohandusi eelarvepoliitikaga. Käesolevas aruandes käsitletud mittetsüklilisi mõjusid ei saa siiski vaadelda kui üksnes struktuurilisi muutusi eelarvepositsioonis, sest need hõlmavad ka eelarvetasakaalule vaid ajutise toimega poliitikameetmete ja teatud konkreetsete tegurite mõju. 1. mail 2004 ELiga liitunud liikmesriikide puhul ei ole olemas ühtseid hinnanguid tsükliliselt kohandatud tasakaalu kohta.

Üksikasjalikumalt vaadeldakse ka avaliku sektori kulude ja tulude varasemaid

suundumusi, samuti tuuakse välja laiemad valdkonnad, mis vajaksid tulevikus konsolideerimist.

Tulevikuväljavaadete osas pööratakse tähelepanu riigieelarve kavale ja hiljutistele prognoosidele 2004. aasta kohta, samuti võetakse arvesse lähenemisprogrammis kajastatud keskpika tähtajaga eelarvestrateegiat. Hinnatakse prognoose stabiilsuse ja majanduskasvu paktis ettenähtud tasakaalulähedase või ülejäägis eelarve saavutamise kohta. Lisaks sellele rõhutatakse eelarvepositsiooni jätkusuutlikkusega seotud pikaajalisi probleeme, eelkõige neid, mis on seotud jooksvatest tuludest finantseeritavate pensionisüsteemidega demograafiliste muutuste taustal ja valitsuse poolt antud tagatistega.

Vahetuskursi arengut puudutavaid asutamislepingu sätteid ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud taustinfos 3.

Taustinfo 3

VAHETUSKURSI ARENG

1 Asutamislepingu sätted

Asutamislepingu artikli 121 lõike 1 kolmas alapunkt näeb ette järgmist:

“kinnipidamine Euroopa Rahasüsteemi vahetuskursimehhanismiga ettenähtud normaalsetest kõikumispiiridest vähemalt kahe aasta jooksul, devalveerimata oma vääringut ühegi teise liikmesriigi vääringu suhtes.”

Asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriumide protokollis 3 sätestatakse, et:

“Käesoleva lepingu artikli 121 lõike 1 kolmandas alapunktis ettenähtud Euroopa Rahasüsteemi vahetuskursimehhanismis osalemise kriteerium tähendab, et liikmesriik on järginud Euroopa Rahasüsteemi vahetuskursimehhanismis ettenähtud normaalseid kõikumispiire ilma tõsiste pingeteta vähemalt kahe aasta jooksul enne kontrollimist. Eelkõige ei tohi liikmesriik olla sama aja jooksul omal algatusel devalveerinud oma vääringu kahepoolset keskkurssi ühegi teise liikmesriigi vääringu suhtes.”

2 Asutamislepingu sätete kohaldamine

Seoses vahetuskursi stabiilsusega kontrollib EKP, kas riik on osalenud vahetuskursimehhanismis

ERM2 (mis jaanuarist 1999 asendas vahetuskursimehhanismi ERM) vähemalt kaks aastat enne lähenemiskriteeriumide täitmise hindamist ilma tõsiste pingeteta, eelkõige ilma oma vääringu devalveerimiseta euro suhtes. Eelmiste lühemate osalemisperioodide puhul kirjeldas Euroopa Rahainstituut muutusi vahetuskursis kaheaastase vaatlusperioodi põhjal ja sama kehtib ka käesoleva aruande puhul.

Liikmesriigi vääringu vahetuskursi stabiilsuse hindamisel euro suhtes vaadatakse, kas vahetuskurs on ERM2 keskkursi lähedal; nagu varem, nii võetakse ka nüüd arvesse tegureid, mis võisid olla vahetuskursi tõusu põhjuseks. Selles osas ei mõjuta kõikumisvahemiku ulatus ERM2 raames vahetuskursi stabiilsuse kriteeriumi hindamist.

Veelgi enam, tõsiste rikkumiste puudumine tehakse üldjuhul kindlaks järgmiselt: i) hinnates vahetuskursside kõrvalekaldumise määra ERM2 keskkurssidest euro suhtes; ii) vaadeldes selliseid näitajaid nagu lühiajalise intressimäära erinevus euroala suhtes ja nende näitajate arengut, ja iii) arvestades seda, millist rolli mängivad valuutaturu interventsioonid. Võttes arvesse, et enamik käesolevas aruandes hinnatavatest liikmesriikidest ei osale ERM2s ja need, kes sellega hiljuti liitusid, on osalenud alles lühikest aega, ei ole neid aspekte aruandes põhjalikult käsitletud.

Kõik vaatlusperioodil oktoobrist 2002 kuni septembrini 2004 kehtinud kahepoolset vahetuskursid on EKP ametlikud vahetuskursid (vt lähenemisaruaande täisversiooni esimese peatüki statistikalisa).

Kolm käesolevas aruandes hinnatavat liikmesriiki on osalenud ERM2s alates 28. juunist 2004. Kõikide selle aruandega hõlmatud liikmesriikide vääringute vahetuskursside statistika euro suhtes esitatakse ajavahemikul oktoobrist 2002 kuni septembrini 2004. 2002. aasta oktoobri keskmised vahetuskursimäärad, mida sarnaselt varasemate aruannetega kasutatakse selgitava võrdlusalusena ERM2 keskkursi puudumise korral, ei peegelda hinnangut vahetuskursi sobiva määra kohta. Sellise pikkusega vaatlusperiood peegeldab asutamislepingu artikli 121 lõikes 1 nimetatud vähemalt kaheaastast ajavahemikku.

Lisaks nominaalkursile euro suhtes antakse lühiülevaade ka näitajate kohta, mis on olulised kehtiva vahetuskursi jätkusuutlikkuse seisukohast. Need põhinevad muutustel, mis on toimunud pikema aja jooksul reaalses kahepoolsetes ja efektiivsetes vahetuskurssides, maksebilansi jooksevkontos, kapitali- ja finantskontos, euroala osakaalus riigi väliskaubanduses ja riigi rahvusvahelises netoinvesteeringispositsioonis.

Pikaajaliste intressimäärade arengut puudutavaid asutamislepingu sätteid ja nende kohaldamist EKP poolt on kirjeldatud taustinfos 4.

Nagu eespool nimetatud, viitab asutamisleping selgelt mõistele “lähenemise püsikindlus”, mis peegeldub pikaajaliste intressimäärade tasemes. Seetõttu jälgitakse vaatlusperioodil septembrist 2003 kuni augustini 2004 aset leidnud arengut pikaajaliste intressimäärade liikumise taustal viimase kaheksa aasta jooksul ja nende peamiste tegurite taustal, mis on tinginud erinevused euroalal kehtivate intressimäärade suhtes.

Samuti näeb asutamislepingu artikli 121 lõige 1 ette, et aruandes võetaks arvesse mitmeid teisi tegureid: eküü arengut, turgude lõimumise tulemusi, maksebilansi jooksevkonto seisundit ja arengut ning tööjõu erikulude ja muude hinnaindeksite analüüsi. Neid tegureid vaadeldakse järgmises osas eespool loetletud individuaalsete kriteeriumide alusel. Alates euro kasutuselevõtust 1. jaanuaril 1999 ei räägita enam konkreetselt eküü arengust.

PIKAAJALISTE INTRESSIMÄÄRADE ARENG

1 Asutamislepingu sätted

Asutamislepingu artikli 121 lõike 1 neljas alapunkt näeb ette järgmist:

“liikmesriigi poolt saavutatud vastastikuse lähenemise ja tema Euroopa Rahasüsteemi vahetuskursimehhanismis osalemise püsikindlus, mis peegeldub tema pikaajaliste intressimäärade tasemes.”

Asutamislepingu artiklis 121 osutatud lähenemiskriteeriumide protokollis artiklis 4 sätestatakse, et:

“Käesoleva lepingu artikli 121 lõike 1 neljandas alapunktis nimetatud intressimäärade lähenemiskriteerium tähendab, et vaadelduna ühe aasta kestel enne kontrollimist on liikmesriigil olnud keskmine nominaalne pikaajaline intressimäär, mis ei ületa rohkem kui 2 protsendipunkti võrra kolme kõige paremaid tulemusi saavutava liikmesriigi määra. Intressimäärasid mõõdetakse pikatähtajaliste riigi võlakirjade või nendega võrreldavate väärtpaberite alusel, võttes arvesse riiklike määratluste erinevust.”

2 Asutamislepingu sätete kohaldamine

Käesoleva aruande raames kohaldab EKP asutamislepingu sätteid nagu allpool kirjeldatud.

- Esiteks, “keskmine nominaalne pikaajaline intressimäär”, mida vaadeldakse “ühe aasta kestel enne kontrollimist”, arvutatakse nende viimase 12 kuu aritmeetilise keskmisena, mille kohta on olemas ÜTHI andmed. Käesolevas aruandes kasutatav vaatlusperiood kestis septembrist 2003 kuni augustini 2004.
- Teiseks, kontrollväärtuse määratlemisel kasutatava “hindade stabiilsuse mõttes lähedane kolme kõige paremaid tulemusi saavutavat liikmesriigi” väljendi kohaldamisel kasutatakse nende kolme riigi pikaajaliste intressimäärade kaalumata aritmeetilist keskmist, kelle põhjal hinnastabiilsuse kontrollväärtus arvutatakse (vt taustinfot 1). Käesolevas aruandes käsitletud vaatlusperioodil olid nende kolme riigi pikaajalised intressimäärad järgmised: 4,2% (Soome), 4,4% (Taani) ja 4,7% (Rootsi); keskmine intressimäär on 4,4% ja kui lisada sellele 2 protsendipunkti, saadakse kontrollväärtuseks 6,4%.

Intressimäärasid on mõõdetud olemasolevate ühtlustatud pikaajaliste intressimäärade alusel, mis töötati välja lähenemise hindamiseks (vt lähenemisaruaande täisversiooni esimese peatüki statistikalisa).

Lähenemiskriteeriumide kohaldamisel koostöös EKPga. Hindade ja pikaajaliste kasutatud statistilised andmed on esitatud intressimäärade arengu statistika on esitatud komisjoni poolt (vt ka lähenemisaruaande kuni augustini 2004, see on viimane kuu, mille täisversiooni esimese peatüki statistikalisa), kohta olid olemas ühtlustatud pikaajaliste intressimäärade statistika valmib tarbijahinnaindeksid. Vahetuskursside puhul

lõpeb käesolevas aruandes vaadeldav ajavahemik septembris 2004, mis oli viimane täiskuu enne EKP-poolse hindamise lõppu. Eelarvepositsiooniga seotud statistika on võetud kuni aastani 2003. See on Eurostati poolt kinnitatud, et tõendada nende vastavust 1995. aasta Euroopa arvepidamissüsteemis sätestatud reeglitele (ESA 95, teine väljaanne). See ei takista siiski hindamast seda, kas eelarvepositsioonid on jätkusuutlikud või mitte. Arvesse võetakse komisjoni talituste prognoose aastaks 2004 ning 11 liikmesriigi kõige uuemaid lähenemisprogramme, samuti teavet, mida loetakse lähenemise jätkusuutlikkuse tuleviku seisukohalt olulistel kaalutlustel asjakohaseks. Tuleb märkida, et käesolevas aruandes kasutatud paljude riikide statistiliste andmete kättesaadavus ja usaldusvärsus võib mõne majandusnäitaja hindamise keerulisemaks muuta.

1.2 MAJANDUSLIKU LÄHENEMISE OLUKORD

Kõik käesolevas lähenemisaruanDES käsitletavat 11 riiki on piiratud õigusega liikmesriigid, aga neil ei ole eristaatust majandus- ja rahaliidu kolmanda etapi suhtes. Seega on neil asutamislepingust tulenev kohustus võtta kasutusele euro, mis tähendab, et nad peavad pürgima kõigi majandusliku lähenemise kriteeriumide täitmise suunas.

Viimase kahe aasta jooksul on ÜTHI inflatsioon olnud enamikus hinnatavates euroalavälistes liikmesriikides suhteliselt aeglane. ÜTHI inflatsiooni kaalutud keskmine, mis oli 1997. aasta alguses ligi 10%, kahanes nendes riikides 2002. aasta keskpaigaks 2%ni ja jäi sellele tasemele pidama kuni 2004. aasta alguseni. Viimastel kuudel on ÜTHI inflatsioon siiski märgatavalt kiirenenud, selle peamiseks põhjuseks on ELiga ühinemisega seotud kaudsete maksude ja riiklikult reguleeritud hindade tõus, samuti sisenõudluse kiire kasv ja kerkivad energiahinnad. Lisaks toovad hiljutine sisenõudluse kasv ja palkade muutused lähitulevikus paljudes riikides tõenäoliselt kaasa jätkuva hinnatõusu. Sellele vastukaaluks

on mõnede riikide keskpangad tõstnud ametlikke intressimäärasid, et vähendada inflatsiooni kiirenemise ohtu.

Peale selle on edusammud eelarve tasakaalustamisel üldiselt olnud liiga aeglased ja enamikel riikidel tuleb veel saavutada positsioon, mida saaks laiemalt vaadates hinnata keskpikas perspektiivis jätkusuutlikuks. Eelkõige on vajalik eelarve täiendav tasakaalustamine, et saavutada püsiv vastavus riigi rahanduse stabiilsuse kriteeriumidele ning stabiilsuse ja majanduskasvu paktis püstitatud keskpikk eesmärk, milleks on tasakaalulähedane või ülejäägis eelarve. Hetkel on kuues riigis ülemäärane eelarvepuudujääk. Kuigi hetkel on võlakoorumus kõigis liikmesriikides peale kahe alla kontrollväärtuse, on võlg mitmes 1. mail 2004 ELiga liitunud riigis kiiresti kasvanud. Paljud neist peavad lahendama olulised struktuur-fiskaalpoliitilised probleemid, eelkõige need, mis on seotud riigi tagatiste ja pensionitega seotud kohustustega tulevikus. Võimalik, et need probleemid, samuti hiljutised vead ja ebakindlus tulevase eelarve tasakaalustamise suhtes on järjest enam peegeldunud riigivõlakirjade tootluse ja vahetuskursside arengus pärast 2003. aasta keskpaika.

Pärast märkimisväärse languse perioodi hakkas pikaajaliste võlakirjade tootlus kasvama ja hinnavahe euroalaga suurenes vaatlusperioodil paljudes sellistes riikides, kus esines eelarveprobleeme ja inflatsioonisurvet; see osutab vajadusele teha täiendavaid jõupingutusi pideva majandusliku lähenemise toetamisel.

Vahetuskursi arengut jälgides ei ole mitte ükski käesoleva aasta lähenemisaruanDES kirjeldatud riikidest osalenud käesolevale hindamisele eelnenud kahe aasta jooksul vahetuskursimehhanismis ERM2. Eesti, Leedu ja Sloveenia ühinesid ERM2ga 28. juunil 2004. Kui vaadata 2004. aasta septembrile eelnenud kahe aasta pikkust vaatlusperioodi tervikuna, olid muutused vahetuskurssides erinevad. Paljudel juhtudel olid vahetuskursid üldiselt stabiilsed ja lühiajaliste intressimäärade

erinevused euroala suhtes jäid väikeseks. Teisalt toimus ka suuremaid kõikumisi, mis olid osaliselt tingitud ebakindlusest seoses väljavaadete eelarve tasakaalustamise ja jooksevkonto märkimisväärse defitsiidi osas. Jooksev- ja kapitalikonto defitsiit ja riigi võlakoormuse kasv on olnud suur ja paljudes riikides tõusuteel, peegeldades märgatavat sisenõudlust, mis tuleneb suurest palgatõusust ja madalatest intressimääradest. Enamikul juhtudel oli riigi võlakoormuse algtaase siiski madal, mis näitab finantsvahenduse suhtelisel madalat taset.

Et soodustada jätkusuutlikku majanduslikku lähenemist, on enamikes riikides vaja seniseid jõupingutusi veelgi rohkem tõhustada. Suuremas osas riikidest on õigustatud otsustavad ja jätkusuutlikud struktuurilised parandusmeetmed. Vajadus püsivate poliitikakohanduste järele tuleneb paljudes riikides koormast, mille põhjuseks on i) suhteliselt ressursimahukas avalik sektor võrreldes riikidega, kus tulu elaniku kohta on enam-vähem samal tasemel, ii) tingimuslike kohustuste suur määr, iii) kiired ja märkimisväärsed demograafilised muutused ja iv) suur tööpuudus, mis enamike analüüside kohaselt on suuremalt jaolt struktuurne. Veelgi enam, paljudes uutes liikmesriikides võivad hindadele avaldada täiendavat ülespidist survet ja nõrgendada konkurentsi mitmed seni lahendamata probleemid, mis on seotud üleminekuga turumajandusele, näiteks hindade kohandamine turu poolt määratud tasemele ja sissetuleku taseme ühtlustamine.

Seoses struktuuriliste probleemidega riigi rahanduses on tulude ja kulude suhe SKTsse enamikus käesoleva aruandega hõlmatud riikides kõrge võrreldes riikidega, kus tulu elaniku kohta on enam-vähem samal tasemel. See viitab asjaolule, et vajalikud jõupingutused eelarve tasakaalustamiseks peavad olema suunatud kulukohustuste ratsionaliseerimisele. Eelarve tasakaalustamisele ja ka majanduskasvu edendamisele aitaks märgatavalt kaasa maksu- ja toetussüsteemide tõhustamine ning tööhõivet soodustavamaks muutmine inimeste

motivatsiooni tugevdamise teel. Lisaks näitab Euroopa Komisjonilt saadud teave, et mitmes riigis on tagatiste näol tegemist märkimisväärselt tingimuslike eelarvekohustustega. Samuti on probleemiks rahvastiku vananemisest tulenev demograafiline nihe, mis on paljudes käesoleva aruandega hõlmatud riikides isegi suurem kui ELis keskmiselt. Kuigi pensionisüsteemi reformid on käivitatud mitmes riigis, avaldab pensioni- ja tervishoiusüsteem tõenäoliselt mõnes riigis eelarvepositsioonile tuntuvat survet.

On vaja vähendada suurt võlakoormust ja peatada selle kasvutrend mitmedes riikides, eelkõige nendes, kus võlakoormus ületab 60% SKT kontrollväärtusest. Oluline on hoida võlakoormust kindlalt kontrolli all: esiteks on see vajalik riigi rahanduse usaldusväärsuse suurendamiseks ja intressimäärade muutustele vastuvõtlikkuse vähendamiseks, mis on raskendatud juhul, kui suur osa valitsemissektori võlast on lühiajalise tähtajaga; teiseks on see tarvilik selleks, et tulevikus toimivate eelarvepoliitiliste küsimuste (näiteks rahvastiku vananemisest tulenev suurenev surve eelarvele) ja kasumit mittetootvate riigiettevõtete töö ümberkorraldamise vajadusest tulenevate keskmise tähtajaga probleemide lahendamine oleks lihtsam. Kolmandaks on vaja vähendada eelarve tasakaalustamatust, et eelarvepoliitika oleks taas paindlikum ja võimaldaks seega riikidel reageerida ebasoodsatele tsüklilistele muutustele, s.t üldjuhul on vaja väikest eelarvepuudujääki või -ülejäaki, et tasakaalustada automaatselt eelarvet vähese majandusliku aktiivsusega perioodidel ja hoida samal ajal eelarvepuudujääki madalamal kui 3% SKT kontrollväärtusest.

Tööturu parendamiseks on esmatähtis tugevdada riiklikku poliitikat, mis soodustaks struktuuriliste takistuste vähendamise teel tööturu toimimist. See on oluline selleks, et vähendada püsivalt kõrget tööpuuduse taset, mida ei ole pikas perspektiivis võimalik käsitada jätkusuutlikuna. Samuti aitaksid tööhõive ja potentsiaalse toodangu kasvule

kaasa kauba- ja finantsturgude kiiret lõimumist soodustav tegevus tõhusa konkurentsi ja piisava riskikapitali taseme tagamiseks. Selline tegevus suurendaks ka liikmesriikide suutlikkust reageerida kiiresti ja efektiivselt konkreetsele riigile iseloomulikele muutustele, hoida üldist konkurentsivõimet ja soodustada samal ajal ka riigi rahanduse ja hinnastabiilsuse jätkusuutlikkust.

HINNASTABIILSUSE KRITERIUM

2004. aasta augustis lõppenud 12kuulisel vaatlusperioodil oli kontrollväärtus 2,4%. Kontrollväärtuse arvutamiseks lisati Soome (0,4%), Taani (1,0%) ja Rootsi (1,3%) ÜTHI inflatsioonimäära kaalumata aritmeetilisele keskmisele 1,5 protsendipunkti. Leedus vaatlusperioodil aset leidnud hindade arengu tulemusel oli teatud tegurite kokkulangemise tõttu 12 kuu keskmine inflatsioonimäär -0,2%, mida loeti erandlikuks ega võetud kontrollväärtuse arvutamisel arvesse (vt taustinfot 1). Kui keskendada üksikute riikide tulemustele vaatlusperioodil, siis oli 11 hinnatud liikmesriigist viies (Tšehhi Vabariik, Eesti, Küpros, Leedu ja Rootsi) keskmine ÜTHI inflatsioonimäär kontrollväärtusest madalam. ÜTHI inflatsioon oli kontrollväärtusest napilt kõrgem Poolas (2,5%) ja kõrgem Maltal (2,6%); Sloveenias (4,1%), Lätis (4,9%), Ungaris (6,5%) ja Slovakkias (8,4%) oli see kontrollväärtusest märgatavalt kõrgem (vt tabelit A).

Alates 1996. aastast on mõnes riigis suhteliselt madalat inflatsiooni ja enamikes uutes liikmesriikides aset leidvat pidevat inflatsioonimäärade lähenemist võimalik selgitada erinevate ühistegurite abil. Esiteks, nagu konkreetsete riikide aruannetes esile toodud, kajastab see mitmeid olulisi poliitilisi valikuid, eriti rahapoliitika kujundamist hinnastabiilsuse suunas. Enamikes uutes liikmesriikides ja Rootsis on riiklike õigusaktide vastavust kohandatud ELi standarditele ning rahapoliitika peamiseks eesmärgiks on võetud hinnastabiilsus. Sellele vastanduvad aga teised poliitikavaldkonnad, näiteks eelarvepoliitika ja palkade areng, mis

üldiselt ei ole hinnastabiilsusele kaasa aidanud. Keskmine eelarvepuudujääk kahanes pisut kuni 2001. aastani (jäädes siiski kõrgemale kui 3% SKT suhtes), kuid on sellest ajast alates suurenenud, peegeldades olulisi eelarvepoliitikaga seotud probleeme, mis ootavad enamikes uutes liikmesriikides lahendamist. Kui palgatõus on uutes liikmesriikides vaatlusperioodi alguse väga kiire kasvuga võrreldes üldjuhul aeglustunud ja saavutanud jätkusuutlikkuma taseme, siis tööjõu erikulude kasv on enamikes riikides jäänud kõrgele tasemele ja paljudel juhtudel viimastel aastatel isegi suurenenud. ELi õigusliku raamistiku (*acquis communautaire*) vastuvõtmisega seotud poliitilised valikud on kaubandusalast ja finantsilist lõimumist, kaupade hindade ja palkade paindlikkust, samuti tootmissisendite mobiilsust suurendanud selliselt, et see peaks hinnastabiilsust soodustama. Hindade vabakslaskmine on teatavates sektorites siiski kaasa toonud ajutise hinnatõusu. Teiseks aitas makromajanduslik keskkond Vene kriisi, riiklike poliitiliste meetmete ja langeva naftahinna tulemusel leevendada 1999. aastal hinnasurvet Tšehhi Vabariigis, Eestis, Lätis, Leedus ja Slovakkias, samal ajal kui 2001. ja 2002. aastal aset leidnud ülemaailmne majanduskasvu aeglustumine tõi kaasa tagasihoidlikuma tõusu rahvusvahelistes hindades. Enamikes riikides aitasid kasvavad või üldiselt stabiilsed vahetuskursid eelkõige kuni 2001. aastani hinnasurvet vähendada; erandiks olid viimastel aastatel Poola ja Sloveenia ning periooditi ka Ungari.

Alates 2003. aasta keskepaigast on inflatsioonimäärad olnud tõusuteel Tšehhi Vabariigis, Lätis, Ungaris ja Poolas ning alates 2004. aasta kevadest ka Eestis, Leedus ja Maltal. Nimetatud tendents peegeldab kõikides nendes riikides (v.a Poola) sisenõudluse kiiret tõusu, mis kajastub suures palga- ja laenukasvus, samuti ELiga ühinemisega seotud kaudsete maksude, riiklikult reguleeritud hindade ja naftahinna suurenemises. Ka Poolas ja Tšehhi Vabariigis mängis olulist osa toidukaupade hindade tõus, Poolas avaldas valuuta nõrgenemine survet ka impordihindade tõusule.

Kokkuvõtteks, ühe riikiderühma puhul võis ajavahemikul 1996–2003 täheldada inflatsioonimäära kahanemist. Pärast 1996.–1997. aastal ligikaudu 10% või sellest suurema ÜTHI inflatsioonimäära registreerimist langes see Tšehhi Vabariigis, Eestis, Lätis ja Leedus 1999. aasta alguses allapoole 5% ja alanes veelgi 2002. aastal ja 2003. aasta alguses – Tšehhi Vabariigis ja Leedus isegi alla nulli. Ungaris, Poolas ja Sloveenias langesid inflatsioonimäärad allapoole 5% alles 2001. aasta keskel või hiljem. Viimasel ajal on inflatsioon kiirenenud kõikides eespool nimetatud riikides peale Sloveenia. Teise rühma puhul ei ole pärast 1996. aastat täheldatud ÜTHI inflatsioonimäära liikumises konkreetset suundumust; inflatsioon oli Rootsis keskmiselt väiksem kui 2%, Küprosel ja Maltal umbes 3% ning Slovakkias umbes 7,5%. Aeg-ajalt mõjutasid nendes riikides inflatsiooni pakkumisõkid, muutused rahvusvahelistes ja riiklikult reguleeritud hindades.

Lähituleviku väljavaateid silmas pidades peavad uued liikmesriigid kokku puutama erinevate hinnastabiilsusega seotud riskide ja probleemidega. Kuigi enamikes riikides suurenevad inflatsioonimäärad 2004. aastal kaudsete maksude ja riiklikult reguleeritud hindade ja naftahinna tõusu tõttu, on need mõjud suures osas tõenäoliselt ajutised. Samas võib nii välis- kui ka sisenõudluse oodatava suurenemise ja tootmisvõimsuse rakendusastme tõusu tõttu tekkida teisene mõju palkadele, mis ohustab omakorda keskpikas perspektiivis hinnastabiilsust. See kehtib eelkõige nende riikide kohta, kus inflatsiooni aeglustumise protsess ei ole veel lõppenud ning kus eelarvepoliitika ja palgamuutused ei soodusta veel piisaval määral hinnastabiilsust. Kui Küprosel, Leedus ja Rootsis on 2004. aasta eeldatavaks inflatsioonitasemeks umbes 2% või alla selle, siis Tšehhi Vabariigis, Eestis ja Maltal tõuseb see prognooside kohaselt umbes 3%ni ning Lätis, Poolas ja Sloveenias umbes 4%ni või üle selle. Ungaris ja Slovakkias võib see 2004. aastal olla isegi 7–8%. 2005. aastal oodatakse enamikes riikides inflatsiooni aeglustumist, seda eelkõige riikides, kus inflatsioonimäärad

olid 2004. aastal kõige kõrgemad, sest kaudsete maksude ja riiklikult reguleeritud hindade tõusu ajutine mõju hääbub. Et toidukaupade osakaal tarbimiskulutustes on enamikes uutes liikmesriikides ikka veel märkimisväärne, võib ÜTHI inflatsioonimäär olla mingil määral heitlikum. Need uued liikmesriigid, kus praegune ja prognoositav inflatsioonimäär on kõrge, peavad rakendama ranget kontrolli kodumaise hinnasurve suhtes, mis on muu hulgas seotud palgakulude ja eelarvepoliitikaga. Enamjaolt on hinnastabiilsust soodustava keskkonna hoidmiseks, tugevdamiseks või loomiseks vaja astuda eelarvepoliitilisi tälendavaid samme, eelkõige rakendada usaldusväärset tasakaalustamiskava. Palgakasv peaks olema kooskõlas tööviljakuse kasvuga, kusjuures samal ajal tuleb arvestada ka konkureerivate riikide arengut. Lisaks on jätkuvad jõupingutused kauba- ja tööturu ümberkorraldamisel vajalikud hinnasurve vähendamiseks, et säiliks soodsad tingimused majanduslikuks laienemiseks ja tööhõive kasvuks. Samuti mõjutab enamike uute liikmesriikide puhul inflatsiooni lähiaastatel tõenäoliselt ELi arenenumatele riikidele järelejätmise protsess, kuid selle mõju suurus on raske täpselt hinnata.

VALITSUSE EELARVE KRITERIUM

Kui käsitleda 11 liikmesriigi eelarvega seotud 2003. aasta tulemusi eraldi, siis kahes riigis (Eesti ja Rootsi) registreeriti eelarve ülejääk ja ülejäänud üheksas eelarve puudujääk. Nimetatud üheksast riigist kolmes (Läti, Leedu ja Sloveenia) püsis eelarvepuudujääk asutamislepingus sätestatud 3% kontrollväärtusest madalamal. Kuues riigis (Tšehhi Vabariik, Küpros, Ungari, Malta, Poola, Slovakkia) oli eelarvepuudujääk üle 3% SKT suhtes ja nende puhul on tegemist ülemäärase eelarvepuudujäägiga. Mõnes riigis mõjutasid eelarvepuudujääki märgatavalt ajutised meetmed. 2004. aastaks prognoosivad Euroopa Komisjoni talitused Eesti ja Rootsi puhul jätkuvalt eelarve ülejääki. Eelarvepuudujäägi vähenemist prognoositakse nelja riigi puhul ja viie riigi osas oodatakse eelarvepuudujäägi suurenemist. Prognooside kohaselt ei lange

eelarvepuudujääk 2004. aastal sellest tasemest madalamale ühelgi riigil, kelle vastav näitaja oli 2003. aastal kõrgem kui 3% kontrollväärtus (vt tabelit A).

Valitsemissektori võla osas oli kahel riigil (Küpros ja Malta) 2003. aastal võlakoormus suurem kui 60% kontrollväärtus SKT suhtes. Mõlemas riigis võlakoormus 2003. aastal tõusis: Küprosel oli see 70,9%, s.t 3,5 protsendipunkti kõrgem kui 2002. aastal. Malta võlakoormus oli 71,1%, s.t 8,4 protsendipunkti kõrgem, peegeldades osaliselt suurt ühekordset mõju, mis tulenes laevatehaste võla ülekandmisest valitsemissektori eelarvesse.

Ajavahemikul 1996–2003 suurenes võlakoormus märgatavalt enamikes riikides. Kõige suurem tõus toimus Maltal, Tšehhi Vabariigis ja Slovakkias, kus võlakoormus suurenes perioodil 1996–2003 vastavalt 31, 25 ja 12 protsendipunkti SKT suhtes. Ainult Eestis, Ungaris ja Rootsis oli 2003. aasta võlakoormus väiksem kui perioodi algusaastal. Võlakoormuse suurenemise peamisteks põhjusteks oli suur esmane puudujääk ja märkimisväärsed võlamuutused eelarvepositsiooniväliste tegurite tõttu. Mõningates riikides tõi võlakoormuse suurenemise kaasa ka majanduskasvu ja intressimäära vahe. Viimasel ajal on võlakoormus mitmes riigis (Läti, Leedu, Slovakkia) jäänud püsima 2000. ja 2001. aasta tasemele madalama esmase puudujäägi ja mõne aasta puhul ka soodsate eelarvepositsiooniväliste tegurite tõttu.

2004. aastaks prognoositakse võlakoormuse täiendavat väikest langust Eestis ja Rootsis; Leedus jääb võlakoormus stabiilseks. Teiste riikide puhul ennustatakse võlakoormuse suurenemist, kuid see peaks jääma siiski alla 60% kontrollväärtuse. Küprose ja Malta puhul, kelle võlakoormus ületab juba praegu 60% kontrollväärtust, prognoositakse täiendavat suurenemist (vt tabelit A).

Täiendavat eelarve tasakaalustamist vajavad kõik eelarve puudujäägiga liikmesriigid, et

saavutada püsiv vastavus eelarvekriteeriumidele ning stabiilsuse ja majanduskasvu paktis püstitatud keskpikk eesmärk, milleks on tasakaalulähedane või ülejäägis eelarve. Need kuus riiki, kus eelarve puudujääk oli üle 3% SKT suhtes, peaksid seda vähendama allapode kontrollväärtust. Eelarve tasakaalustamise peavad läbi viima ka need kolm riiki, kus eelarvepuudujääk on allpool kontrollväärtust, kuid siiski mitte eelarvetasakaalule lähedal. Kõik eelarvepuudujäägiga riigid peaksid puudujääki vähendama enam kui nad oma lähenemisprogrammides on ette näinud, et täita pakti keskpika tähtajaga eesmärk.

Kui vaadelda eelarve arengut laiemalt, on eelarvepoliitika tasakaalustamine väga vajalik riikides, kus esineb eelarve puudujääk. Küprose ja Malta puhul (kui välja jätta teiste tegurite mõju võlale) ei taga üldise ja esmase puudujäägi hoidmine praegusel tasemel võlakoormuse langust; selle tulemuseks oleks hoopis võlakoormuse suurenemine. See kehtib ka Tšehhi Vabariigi, Ungari ja Poola puhul, kus senise üldise või esmase puudujäägi hoidmisel samal tasemel suureneks võlakoormus lühikese aja jooksul üle 60% kontrollväärtuse. Selline tegevusviis tooks võlakoormuse suurenemise kaasa ka ülejäänud riikides, kus esineb eelarve puudujääki, kuid nende puhul peaks see tulevikus prognooside kohaselt jääma alla 60% SKT suhtes.

VAHETUSKURSI KRITERIUM

Ükski käesoleva aasta lähenemisaruanandes hinnangu saanud riikidest ei osalenud vahetuskursimehhanismis ERM2 oktoobrist 2002 kuni septembrini 2004 kestnud vaatlusperioodi jooksul tervikuna. Seega ei ole nad osalenud ERM2s vähemalt kaks aastat enne lähenemiskriteeriumide täitmise hindamist, nagu on sätestatud asutamislepingu artiklis 121. Kõik käesolevas aruandes käsitletavat riigid peale Rootsi ühinesid Euroopa Liiduga alles 1. mail 2004 kui piiratud õigusega liikmed. Alates sellest ajast on iga euroalaväline liikmesriik pidanud vahetuskursipoliitikat ühishuvi valdkonda kuuluvaks ja tal on olnud võimalik igal ajal taotleda osalemist ERM2s. Kolm riiki –

Eesti, Leedu ja Sloveenia – ühinesid vahetuskursimehhanismiga 28. juunil 2004, mis tähendab seda, et nende vääringud on ERM2s osalenud kahe aasta pikkusest vaatlusperioodist umbes kolm kuud. Kaheksa riiki, nimelt Küpros, Tšehhi Vabariik, Ungari, Läti, Malta, Poola, Slovakkia ja Rootsi on oma vääringu hoidnud väljaspool vahetuskursimehhanismi.

ERM2s osalevad kolm vääringut – Eesti kroon, Leedu lita ja Sloveenia talaar – on pärast vahetuskursimehhanismiga ühinemist kaubelnud jätkuvalt keskkursi või sellele lähedasel tasemel. Pärast Eesti ja Leedu valuutakomiteede nõuetelevastavuse ja jätkusuutlikkuse põhjalikku hindamist otsustati, et mõlemad riigid ühinevad ERM2ga, säilitades ühepoolse kohustusena oma toimiva valuutakomitee süsteemi, koormamata EKPd lisakohustustega. ERM2s osalemisele eelnenud ajavahemikul ei täheldatud krooni ja liti puhul kõrvalekaldeid vahetuskursi fikseeritud tasemest. Lühiajalise tähtajaga intressimäärade erinevus võrreldes euroalaga oli kogu vaatlusperioodi jooksul väike. Viimastel aastatel on Eestil siiski olnud suur jooksev- ja kapitalikonto puudujääk, mis oli 2003. aastal 12,7% SKT suhtes, ja see on kaasa toonud riigi rahvusvaheliste kohustuste netopositsiooni märgatava suurenemise. Leedus on jooksev- ja kapitalikonto puudujääk alates 1998. aastast alates kahanenud, kuid 2003. aastal suurenes see 6,5%ni SKT suhtes. Mõlema riigi puhul põhines nõusolek ERM2s osalemiseks vastavate asutuste kindlal pühendumisel saavutada eelarvepoliitika, mis on makromajandusliku stabiilsuse hoidmise ja lähenemisprotsessi jätkusuutlikkuse tagamise seisukohast väga oluline. Veelgi enam, eesmärgiga vähendada jooksevkonto puudujääki ja tagada selle jätkusuutlikkus, nõustusid need riigid ohjeldama oma võlakoormuse kasvu ja tagama tõhusa finantsjärelevalve, ja Eesti lubas pöörata tähelepanu ka palgakasvu aeglustamisele.

Sloveenia puhul on rahapoliitiliseks eesmärgiks pärast ERM2ga liitumist olnud tagada suhteliselt stabiilne euro vahetuskurss ja tänu sellele on talaari nõrgenemine euro suhtes olnud

järkjärguline. Seega on talaar pärast vahetuskursimehhanismiga ühinemist jäänud oma keskpärase lähedale. Kui jälgida vaatlusperioodi tervikuna, oli talaari vahetuskursi kõikumine euro suhtes üldiselt madal ja langes 2003. aasta lõpupoole ja 2004. aastal väga madalale tasemele. Samal ajal oli lühiajaliste intressimäärade vahe võrreldes euroalaga hoolimata 2003. ja 2004. aastal aset leidnud kahanemisest 2004. aasta kolmandas kvartalis ikkagi üsna suur – 1,9 protsendipunkti. Sloveenia liitumine ERM2ga väljendas Sloveenia kindlat soovi jätkata inflatsiooni aeglustamiseks vajalike meetmete rakendamist, eelkõige riiklikult reguleeritud hindade liberaliseerimist ja deindekseerimist. Endiselt tuleb pöörata tähelepanu sellele, et sisemaised kulutused – eelkõige palgad – oleksid kooskõlas töövõime kasvuga. Eelarvepoliitika peab mängima kesksel rollil nõudlusel põhineva inflatsioonisurve kontrollimisel ja finantsjärelevalve peab aitama kaasa riigi võlakoormuse kasvu pidurdamisele.

Enamik väljaspool ERM2 olevatest vääringutest nõrgenesid euro suhtes võrreldes 2002. aasta oktoobri keskmise vahetuskursiga euro suhtes, mida sarnaselt varasemate aruannetega kasutatakse selgitava võrdlusalusena ERM2 keskkursi puudumise korral ja mis ei peegelda hinnangut vahetuskursi sobiva määra kohta. Vaatlusperioodil nõrgenes Tšehhi kroon euro suhtes järk-järgult, kuid see on viimastel kuudel osaliselt asendunud vastupidise tendentsiga. Tšehhi jooksev- ja kapitalikonto puudujääk oli viimastel aastatel kohati suur. Tšehhi krooni ja euro vahetuskursi kõikumine oli suhteliselt märkimisväärne, samas kui lühiajaliste intressimäärade vahe oli enamasti väike.

Ungari forint ja Poola zlotiga kaubeldi euro suhtes vaatlusperioodil enamjaolt 2002. aasta oktoobri keskmisega võrreldes vähem ja need vääringud tugevnesid 2004. aastal euro suhtes. See oli mõlema riigi puhul osaliselt seotud ebakindlusega eelarvepoliitiliste väljavaadete suhtes, mis kajastusid vahetuskursi suures kõikumises ja lühiajaliste intressimäärade suurtes erinevustes võrreldes euroalaga. Samuti

on mõlemas riigis jooksev- ja kapitalikonto tasakaal viimastel aastatel olnud puudujäägis, Ungaris oli puudujääk väga suur. Poola puhul võis 2003. aastal zloti üheks suhtelise odavnemise põhjuseks olla riigi intressimäärade ja euroala vastavate intressimäärade vahe vähenemine.

Läti lati ja Malta liiri nõrgenemist vaatlusperioodil seostati suuresti nende kahe riigi vahetuskursisüsteemidega. Kui latt on seotud Rahvusvahelise Valuutafondi arvestusühikuga (SDR), siis Malta liir on seotud valuutakorviga, millesse kuuluvad euro, USA dollar ja naelsterling. Järelkult peegeldab Läti lati ja Malta liiri nõrgenemine euro suhtes peamiselt euro tugevnemist USA dollari suhtes ja vähemal määral selle tugevnemist naelsterlingi (ja Läti lati puhul ka Jaapani jeeni) suhtes. Kui võtta arvesse euro suurt osakaalu Malta valuutakorvis, põhjustasid muutused suuremate väeringutega liiri vahetuskursi puhul vaid vähest kõikumust, samas kui lati vahetuskursi volatiilsus oli üsna suur. Lisaks oli Malta lühiajaliste intressimäärade vahe euroalaga võrreldes tagasihoidlik, samas kui Läti puhul oli vahe märkimisväärne.

Muutusi Slovakkia krooni ja euro vahetuskursis iseloomustas 2003. aasta kolmanda kvartalini üldine stabiilsus, millele järgnes krooni järkjärguline kallinemine. Selle tulemusel kaubeldi Slovakkia krooniga 2004. aasta septembris rohkem kui 2002. aasta oktoobri keskmise tasemega võrreldes. Et Národná banka Slovenska pidas krooni kallinemist liiga kiireks, reageeris ta hinnastabiilsuse eesmärki silmas pidades survele baasintressimäärade alandamise ja valuutaturgudele sekkumisega. Slovakkia krooni ja euro vahetuskursi kõikumus oli vaatlusperioodil üsna suur ja lühiajaliste intressimäärade vahe euroala võrreldavate varadega jäi märkimisväärseks.

Küprose naela ja Rootsi krooniga kaubeldi vaatlusperioodil 2002. aasta oktoobri vastavate keskmiste tasemete lähedal. Lühiajalise intressimäärade vahe võrreldes euroalaga oli Rootsi varade puhul väike, kuid jäi võrreldavate

Küprose varade puhul üsna kõrgeks, samas kui vahetuskursi kõikumus oli Küprosel väga madal, kuid Rootsis üsna kõrge.

PIKAAJALISE INTRESSIMÄÄRA KRITERIUM

Augustis 2004 lõppenud 12kuulisel vaatlusperioodil oli kontrollväärtus 6,4%. Kontrollväärtuse arvutamiseks võeti aluseks need kolm riiki, kelle tulemuste põhjal arvutati ka hinnastabiilsuse kriteeriumi kontrollväärtus, ja nende pikaajaliste intressimäärade (Soome (4,2%), Taani (4,4%) ja Rootsi (4,7%)) kaalumata aritmeetilisele keskmisele lisati 2 protsendipunkti. 2004. aasta augustis lõppenud 12kuulise vaatlusperioodi jooksul olid kaheksas hinnangu saanud liikmesriigis (Tšehhi Vabariik, Küpros, Läti, Leedu, Malta, Sloveenia, Slovakkia ja Rootsi) keskmised pikaajalised intressimäärad alla kontrollväärtuse. Pikaajalised intressimäärad olid Poolas (6,5%) kontrollväärtusest kõrgemad ja Ungaris (8,1%) märkimisväärselt kõrgemal (vt tabelit A). Eestis puudub teiste ELi riikidega võrreldav pikaajaline intressimäär, mille alusel saaks hinnata lähenemise taset. Kuid valitsemissektori madalat võlakooormust arvestades ja finantsturu laiemale analüüsile tuginedes ei viita miski negatiivsele hinnangule.

2001. ja 2002. aastal võis pikaajaliste intressimäärade puhul täheldada üldist alanemist kümnest liikmesriigist üheksas (Tšehhi Vabariik, Küpros, Läti, Leedu, Ungari, Malta, Poola, Sloveenia ja Slovakkia) – nende riikide intressimäärad lähenesid üsna suurel määral euroala tasemele. Taoline muutus peegeldab peamiselt väikest inflatsioonisurvet, turul valitsevaid ootusi seoses ELi ja euroala liikmesusega ja mõne uue liikmesriigi puhul ka rahapoliitika usaldusväärse kasvu¹.

2003. aastal muutus see trend aga vastupidiseks ja pikaajalised intressimäärad hakkasid paljudes riikides euroala intressimääradele kaugenema.

1 Välja arvatud Tšehhi Vabariik, Sloveenia ja Rootsi, on 2001. aastal esimest korda olemas andmed pikaajalise intressimäärade kontrollväärtuse kohta. Tšehhi Vabariigi puhul on andmed olemas alates 2000. aasta aprillist, Sloveenia puhul 2002. aasta märtsist.

See üldine suundumus jätkus kuni vaatlusperioodi lõpuni. Pikaajalised intressimäärad stabiliseerusid Lätis ja Slovakkias 2003. aasta alguses ja Maltal 2003. aasta keskel euroala tasemest kõrgemal, peegeldades kasvavaid inflatsioonierinevusi. Küprose ja Tšehhi Vabariigi puhul tegi pikaajaliste intressimäärade vahe vähenemine läbi veelgi selgema tagasipöörde. Küprose puhul tõusid pikaajalised intressimäärad märgatavalt 2004. aasta keskel, peegeldades Küprose keskpanga otsust tõsta oma baasintressimäära 1 protsendipunkti 2004. aasta aprillis; see toimus ühinemisläbirääkimistest tulenenud poliitilise ebakindluse ja eelarve puudujäägi suurenemise tõttu. Tšehhis olid alates 2003. aasta keskpaigast toimunud pikaajaliste intressimäärade tõusu peamisteks põhjusteks inflatsioonisurve ja ebakindlus, mis takistas eelarve tasakaalustamismeetmete elluviimist. Ungaris ja Poolas suurenes pikaajaliste intressimäärade erinevus euroala pikaajalistest intressimääradest. Ungaris oli pikaajaliste intressimäärade tõus alates 2003. aasta juunist valdavalt tingitud jätkuvast eelarve tasakaalustamatusest. Poolas hakkasid pikaajalised intressimäärad tõusma alates 2003. aasta juulist; selle peamiseks põhjuseks olid inflatsioonierinevused ja kasvav ebakindlus riigi rahanduse stabiilsuse suhtes. Leedu ja Sloveenia olid ainukesed riigid, kus pikaajalised intressimäärad jätkasid selget lähenemist euroala sarnastele intressimääradele. See tulenes peamiselt kindlast eelarvepoliitikast ja turuootustest ERM2ga liitumise suhtes, milleni mõlemad riigid jõudsid 28. juunil 2004.

MUUD TEGURID

Lisaks eespool nimetatud lähenemiskriteeriumidele võetakse lähenemisaruandes arvesse ka mitmeid teisi tegureid, millele on selgelt osutatud asutamislepingu artikli 121 lõikes 1: eküü arengut, turgude lõimumise tulemusi, maksebilansi jooksevkonto seisundit ja arengut ning tööjõu erikulude ja muude hinnaindeksite analüüsi. Neid tegureid vaadeldakse riikide kokkuvõtetes eespool loetletud individuaalsete kriteeriumide põhjal. Et 1. jaanuaril 1999 võeti kasutusele euro, siis ei analüüsita enam eküü arengut.

Tabel A Majandusliku lähenemise näitajad

(v.a vahetuskursi näitaja)

		ÜTHI inflatsioon ¹⁾	Pikaajaline intressimäär ²⁾	Valitsemissektori eelarve ülejääk (+) või puudujääk (-) ³⁾	Valitsemissektori koguvõlg ³⁾
Tšehhi Vabariik	2002	1,4	4,9	-6,8	28,8
	2003	-0,1	4,1	-12,6	37,8
	2004	1,8	4,7	-5,0	37,9
Eesti	2002	3,6	.	1,4	5,3
	2003	1,4	.	3,1	5,3
	2004	2,0	.	0,3	4,8
Küpros	2002	2,8	5,7	-4,6	67,4
	2003	4,0	4,7	-6,4	70,9
	2004	2,1	5,2	-5,2	72,6
Läti	2002	2,0	5,4	-2,7	14,1
	2003	2,9	4,9	-1,5	14,4
	2004	4,9	5,0	-2,0	14,7
Leedu	2002	0,4	6,1	-1,5	22,4
	2003	-1,1	5,3	-1,9	21,4
	2004	-0,2	4,7	-2,6	21,4
Ungari	2002	5,2	7,1	-9,2	57,2
	2003	4,7	6,8	-6,2	59,1
	2004	6,5	8,1	-5,5	59,9
Malta	2002	2,6	5,8	-5,9	62,7
	2003	1,9	5,0	-9,7	71,1
	2004	2,6	4,7	-5,2	73,8
Poola	2002	1,9	7,4	-3,6	41,1
	2003	0,7	5,8	-3,9	45,4
	2004	2,5	6,9	-5,6	47,2
Sloveenia	2002	7,5	-	-2,4	29,5
	2003	5,7	6,4	-2,0	29,4
	2004	4,1	5,2	-2,3	30,8
Slovakkia	2002	3,5	6,9	-5,7	43,3
	2003	8,5	5,0	-3,7	42,6
	2004	8,4	5,1	-3,9	44,5
Rootsi	2002	2,0	5,3	-0,0	52,6
	2003	2,3	4,6	0,3	52,0
	2004	1,3	4,7	0,6	51,6
Kontrollväärtus ⁴⁾		2,4%	6,4%	-3%	60%

Allikad: EKP, Eurostat ja Euroopa Komisjon.

1) Aasta keskmine muutus protsentides. 2004. aasta andmed hõlmavad ajavahemikku 2003. aasta septembrist kuni 2004. aasta augustini.

2) Aasta keskmine väärtus protsentides. 2004. aasta andmed hõlmavad ajavahemikku 2003. aasta septembrist kuni 2004. aasta augustini.

3) Protsendiline suhe SKTsse. Euroopa Komisjoni talituste prognoos 2004. aastaks.

4) ÜTHI inflatsiooni ja pikaajalise intressimäära puhul hõlmab kontrollväärtus ajavahemikku 2003. aasta septembrist kuni 2004. aasta augustini, valitsemissektori puudujäägi ja võla puhul 2003. aastat.

2 RIIGI ÕIGUSAKTIDE VASTAVUS ASUTAMISLEPINGULE

2.1 SISSEJUHATUS

2.1.1 ÜLDMÄRKUSED

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 122 lõige 2 näeb ette, et vähemalt kord kahe aasta jooksul või piiratud õigusega liikmesriigi taotluse korral annavad EKP (ja komisjon) aru Euroopa Liidu Nõukogule vastavalt artikli 121 lõikes 1 sätestatud menetlusele. Iga selline aruanne peab sisaldama hinnangut piiratud õigusega liikmesriikide õigusaktide, sealhulgas nende riikide keskpankade põhikirjade vastavuse kohta asutamislepingu artiklitele 108 ja 109 ning EKPSi põhikirjale. Taolisele asutamislepingus sisalduvale kohustusele, mida kohaldatakse piiratud õigusega liikmesriikide suhtes, osutatakse ka kui “õiguslikule lähenemisele”.

PIIRATUD ÕIGUSEGA LIIKMESRIIGID JA ÕIGUSLIK LÄHENEMINE

Kõikidel liikmesriikidel, kelle õigusakte käesolevas aruandes hinnatakse, on piiratud õigusega liikmesriigi staatus.

Selline staatus on antud 11 liikmesriigile, kes ei ole vastavalt asutamislepingule eurot veel ühisrahana kasutusele võtnud. Taanit ja Ühendkuningriiki käsitletakse eraldi (vt punkti 2.1.2 allpool). Rootsil anti piiratud õigusega liikmesriigi staatus Euroopa Liidu Nõukogu poolt mais 1998 vastuvõetud otsusega. Uute liikmesriikide osas näeb ühinemistingimusi käsitleva akti artikkel 4 ette, et alates ühinemiskuupäevast osaleb iga uus liikmesriik majandus- ja rahaliidus piiratud õigusega liikmesriigina Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 122 tähenduses.

Võttes arvesse nende liikmesriikide staatust piiratud õigusega liikmesriigina, on EKP seega hinnanud seda, millisel tasemel on 11 liikmesriigis saavutatud õiguslik lähenemine, ja seda, milliseid seadusandlikke meetmeid on liikmesriigid selle eesmärgi saavutamiseks võtnud või milliseid meetmeid on vaja võtta.

Õigusliku lähenemise hindamise eesmärk on aidata Euroopa Liidu Nõukogul otsustada, millised liikmesriigid “täidavad ühisraha kasutuselevõtuks vajalikud tingimused”. Nimetatud tingimused tähendavad õiguse valdkonnas eelkõige keskpanga sõltumatus saavutamist ja liikmesriikide keskpankade õiguslikku lõimumist eurosüsteemi.

ÕIGUSALASE HINDAMISE ÜLESEHITUS

Käesolev õiguslane hindamine järgib üldjoontes EKP ja Euroopa Rahainstituudi varasemate õiguslikku lähenemist käsitlevate aruannete ülesehitust: eelkõige EKP 2002. aasta lähenemisaruannet (Rootsi kohta) ja 2000. aasta aruannet (Kreeka ja Rootsi kohta), samuti Euroopa Rahainstituudi 1998. aasta lähenemisaruannet. Liikmesriikide õigusaktide vastavuse käsitlemisel võetakse arvesse ka kõiki enne 30. septembrit 2004 kehtestatud seadusandlikke muudatusi.

2.1.2 TAANI JA ÜHENDKUNINGRIIK

Käesolev aruanne ei hõlma Taanit ja Ühendkuningriiki, sest nende puhul on tegemist eristaatusega liikmesriikidega, kes ei ole veel eurot kasutusele võtnud.

Asutamislepingule lisatud protokoll teatavate Taaniga seotud sätete kohta näeb ette, et Taani valitsus teavitab Euroopa Liidu Nõukogu oma seisukohast seoses osalemisega majandus- ja rahaliidu kolmandas etapis enne seda, kui nõukogu annab asutamislepingu artikli 121 lõike 2 alusel oma hinnangu. Taani on juba teatanud, et ei osale majandus- ja rahaliidu kolmandas etapis. Vastavalt protokollile 2 käsitletakse Taanit seega kui piiratud õigusega liikmesriiki. Selle mõju Taanile täpsustati 11. ja 12. detsembril 1992 Edinburghis toimunud riigipeade ja valitsusjuhtide tippkohtumisel vastu võetud otsuses. Nimetatud otsuses märgitakse, et Taani säilitab vastavalt oma riiklikele õigusnormidele olemasolevad volitused rahapoliitika valdkonnas, sealhulgas Danmarks Nationalbanki volitused rahapoliitika osas. Et asutamislepingu artiklit 108 kohaldatakse kooskõlas asutamislepingu artikli

122 lõikega 3 Taani suhtes, peab Danmarks Nationalbank täitma keskpanga sõltumatuse osas kehtestatud tingimused. 1998. aasta Euroopa Rahainstituudi lähenemisaruanandes jõuti järeldusele, et see nõue on täidetud. Tulenevalt Taani eristaatusest ei ole Taani lähenemist pärast 1998. aastat hinnatud. Danmarks Nationalbanki õiguslikku lõimumist EKPSiga ei ole vaja sätestada ning õigusakte ei pea kohandama seni, kuni Taani teavitab ELi nõukogu oma kavatsusest võtta kasutusele ühishaha.

Vastavalt asutamislepingule lisatud protokollile teatavate Suurbritannia ja Põhja-Iiri Ühendkuningriigiga seotud sätete kohta ei ole Ühendkuningriigil mingit kohustust astuda majandus- ja rahaliidu kolmandasse etappi, välja arvatud juhul, kui Ühendkuningriik teatab ELi nõukogule, et ta kavatseb seda teha. 30. oktoobril 1997. aastal teatas Ühendkuningriik nõukogule, et ei kavatse 1. jaanuarist 1999 ühishaha kasutusele võtta (ja Ühendkuningriik ei ole oma seisukohta muutnud). Vastavalt sellele teatele ei kohaldata Ühendkuningriigi suhtes teatavaid asutamislepingu (sealhulgas artiklite 108 ja 109) ja EKPSi põhikirja sätteid. Seega puudub hetkel õiguslik nõue tagada riiklike õigusaktide (sealhulgas Bank of Englandi põhikirja) vastavus asutamislepingule ja põhikirjale.

2.2 KOHANDAMISE ULATUS

2.2.1 KOHANDAMISVALDKONNAD

Et teha kindlaks valdkonnad, milles riiklike õigusakte on vaja kohandada, lähtub EKP järgmisest ülesehitusest:

- vastavus Euroopa Ühenduse asutamislepingus (artikkel 108) ja EKPSi põhikirjas (artikkel 7 ja 14.2) sisalduvatele liikmesriikide keskpankade sõltumatust käsitlevatele sätetele, samuti ametisaladuse pidamist käsitlevatele sätetele (põhikirja artikkel 38), ja

- liikmesriikide keskpankade õiguslik lõimumine eurosüsteemiga (eelkõige põhikirja artiklite 12.1 ja 14.3 osas).

2.2.2 VASTAVUS VERSUS ÜHTLUSTAMINE

Asutamislepingu artikkel 109 näeb ette, et liikmesriikide õigusaktid peavad olema vastavuses asutamislepinguga; kõik vastuolud tuleb kõrvaldada. Seda kohustust ei mõjuta asutamislepingu ja põhikirja ülimuslikkus riiklike õigusaktide suhtes ega vastuolude laad.

Liikmesriikide õigusaktide vastavuse nõue ei tähenda seda, et asutamisleping näeks ette liikmesriikide keskpankade põhikirjade ühtlustamise omavahel või EKPSi põhikirjaga. Riiklikud eripärad võivad alles jääda. Veelgi enam, põhikirja artikkel 14.4 lubab liikmesriikide keskpankadel täita ka muid ülesandeid peale nende, mis põhikirjas täpsustatud, ja seda sel määral, mil need ei sega EKPSi eesmärkide ja ülesannete täitmist. Liikmesriikide keskpankade põhikirjade sätted selliste täiendavate ülesannete kohta on ilmseks näiteks tingimustest, mille korral erinevused võivad alles jääda. Pigem osutab vastavuse mõiste sellele, et liikmesriikide õigusakte ja nende keskpankade põhikirju tuleb kohandada eesmärgiga kõrvaldada asutamislepingu ja põhikirja vahelised vastuolud ning tagada liikmesriikide keskpankade piisav lõimumine EKPSiga. Eelkõige tähendab see, et kohandada tuleb kõiki sätteid, mis piiravad asutamislepingus määratletud liikmesriigi keskpanga sõltumatust ning keskpanga ülesandeid EKPSi lahutamatu osana. Seetõttu ei piisa selle eesmärgi saavutamiseks üksnes sellest, kui tuginetakse ühenduse õiguse ülimuslikkusele liikmesriikide õigusaktide suhtes.

Asutamislepingu artiklis 109 sätestatud kohustus laieneb ainult asutamislepingu või põhikirja sätete osas tekkinud vastuoludele. Siiski tuleb viia ühenduse teisest õigusaktidega vastavusse ka sellised liikmesriikide õigusaktid, mis on taoliste teisest õigusaktidega vastuolus. Ühenduse õiguse ülimuslikkus ei välista

liikmesriikide õigusaktide kohandamise vajadust. See üldine nõue tuleneb Euroopa Kohtu praktikast².

Asutamislepingus ja põhikirjas ei määratleta liikmesriikide õigusaktide kohandamise viisi. Õigusaktide kohandamiseks võib kasutada viiteid asutamislepingule ja põhikirjale või lisada õigusaktidesse asutamislepingu ja põhikirja sätteid ja samal ajal neile viidata, samuti võib kõrvaldada vastuolud või rakendada kõiki nimetatud meetmeid koos.

Lisaks sellele peavad ühenduse institutsioonid ja liikmesriigid õigusaktide asutamislepingule ja põhikirjale vastavuse saavutamisel ja säilitamisel ühe võimalusena pidama EKPga nõu õigusaktide eelnõude osas, mis kuuluvad vastavalt asutamislepingu artikli 105 lõikele 4 ja põhikirja artiklile 4 EKP pädevusse. Alates 1. maist 2004 kohaldatakse seda kohustust ka uute liikmesriikide seadusandlike asutuste suhtes. Nõukogu 29. juuni 1998. aasta otsusega nr 98/415/EÜ kutsutakse liikmesriike selgelt üles võtma selle nõude täitmise tagamiseks asjakohaseid meetmeid.

2.3 LIIKMESRIIKIDE KESKPANKADE SÖLTUMATUS

Keskpankade sõltumatuse (ja ametisaladuse pidamise) osas oli uute liikmesriikide õigusakte vaja kohandada, et viia need alates 1. maist 2004 kooskõlla asutamislepingu ja põhikirja asjakohaste sätetega. Rootsi pidi vajalikud kohandused jõustama 1. juunil 1998, EKPSi loomise ajaks.

2.3.1 RIIGI KESKPANGA SÖLTUMATUS

1997. aastal pani Euroopa Rahainstituut kirja keskpanga sõltumatuse (vastavalt Euroopa Rahainstituudi lähenemisaruanandes üksikasjalikult kirjeldatud sõltumatuse mõistele) tunnusjooned, mida kasutati sel ajal liikmesriikide õigusaktide, eelkõige liikmesriikide keskpankade põhikirjade hindamise alusena. Liikmesriigi keskpanga

sõltumatuse mõiste hõlmab mitut erinevat sõltumatuse valdkonda, mida tuleb eraldi hinnata; eristatakse funktsionaalset, institutsionaalset, personaalset ja finantsilist sõltumatust. Viimastel aastatel on neid keskpanga sõltumatuse aspekte EKP arvamuste abil täpsustatud. Nendele arvamustele tuginedes hinnatakse uute liikmesriikide õigusaktide lähenemise astet asutamislepingule ja põhikirjale (vt allpool).

FUNKTSIONAALNE SÖLTUMATUS

Keskpankade sõltumatus ei ole eesmärk omaette, kuid see on vahend eesmärgi saavutamisel, mis peaks olema selgelt määratletud ning tähtsaim kõigist teistest. Funktsionaalne sõltumatus eeldab, et esmane eesmärk on selgelt ja õiguskindlalt määratletud, ning annab keskpangale võimalused ja vahendid selle saavutamiseks teistest asutustest sõltumatult. Asutamislepingus sisalduv liikmesriigi keskpanga sõltumatuse nõue peegeldab üldtunnustatud seisukohta, et hinnastabiilsuse kui esmase eesmärgi aitab kõige paremini saavutada täielikult sõltumatu institutsioon, mille volitused on täpselt määratletud. Liikmesriigi keskpanga sõltumatuse põhimõte on täielikult kooskõlas sellega, et liikmesriigi keskpank vastutab oma otsuste eest; see on oluline aspekt keskpanga sõltumatu staatuse usaldusväärse suurendamisel. See eeldab omakorda läbipaistvust ja dialoogi kolmandate pooltega.

Ajastuse suhtes ei ole asutamisleping järjepidev selles osas, kas uute liikmesriikide keskpangad pidid asutamislepingu artikli 105 lõikes 1 ja põhikirja artiklis 2 sätestatud hinnastabiilsuse säilitamise kui esmase eesmärgi täitma juba 1. maiks 2004 või on tegemist õigusliku nõudega, mida kohaldatakse alles euro kasutuselevõtmisel. Kuigi asutamislepingu artikli 105 lõiget 1 ei kohaldata piiratud õigusega liikmesriikide suhtes (vt artikli 122 lõiget 3), rakendatakse nende suhtes siiski põhikirja artiklit 2 (*a contrario* vt artikli 43 lõiget 1). Seda

² Vt muuhulgas kohtuasja nr 167/73, komisjon vs. Prantsuse Vabariik ("Code du Travail Maritime").

ebaselgust silmas pidades võtab EKP seisukoha, et uute liikmesriikide keskpankade põhikirjad peaksid 1. maist 2004 seadma oma esmaseks eesmärgiks hinnastabiilsuse säilitamise. Taoline otsus põhineb asjaolul, et üks ühenduse juhtpõhimõtte – hinnastabiilsus (asutamislepingu artikli 4 lõige 3) – kehtib ka piiratud õigusega liikmesriikides. Samuti tugineb see otsus asutamislepingu eesmärgile, mille kohaselt peavad liikmesriigid püüdlema makromajandusliku lähenemise poole, mis hõlmab ka hinnastabiilsust ja mille hindamiseks koostavad EKP ja komisjon korrapäraseid aruandeid. Lisaks lähtutakse selle lähenemisviisi korral keskpanga sõltumatuse nõude *ratio legis*'est, mis on põhjendatud ainult siis, kui ülimalikuks on hinnastabiilsus kui üldeesmärk.

Käesolevas aruandes sisalduvate riikide hinnangute puhul lähtutakse seetõttu uute liikmesriikide keskpankade kohustusest säilitada hinnastabiilsus alates 1. maist 2004. Rootsi puhul on see nõue kehtinud alates 1. juunist 1998.

INSTITUTIONAALNE SÕLTUMATUS

Institutsionaalse sõltumatuse põhimõtet väljendavad selgelt asutamislepingu artikkel 108 ning EKPSi põhikirja artikkel 7. Need kaks artiklit keelavad liikmesriigi keskpangal ja selle juhtorganite liikmetel üritada taotleda või saada juhiseid ühenduse institutsioonidelt või asutustelt, mõne liikmesriigi valitsuselt või mõnelt teiselt organilt. Samuti keelavad need artiklid ühenduse institutsioonidel ja asutustel, samuti liikmesriikide valitsustel püüda mõjutada keskpankade juhtorganite liikmeid, kelle tegevus võib mõjutada seda, kuidas keskpangad täidavad oma EKPSiga seotud ülesandeid. Selles kontekstis on EKP seisukohal, et teatavad kolmandate isikute õigused ei ole vastavuses asutamislepingu ja/või põhikirjaga. Seetõttu tuleb õigusaktid viia allpool kirjeldatud keeldudega kooskõlla.

Kui liikmesriigi keskpanga tööd korraldab riigi omandis olev organ, spetsiaalne avalik-õiguslik organ või lihtsalt aktsiaselts, valitseb oht, et nende omanikud võivad taolise omandivormi

kaudu mõjutada EKPSiga seotud ülesannete osas otsuste tegemist. Aktsionäride õiguste kaudu või muul viisil avaldatav mõju võib kahjustada liikmesriigi keskpanga sõltumatust ning seda tuleks institutsionaalse sõltumatuse säilitamiseks õiguslikult piirata.

Juhiste andmise keeld

Kolmandate isikute õigus anda EKPSiga seotud ülesannete osas juhiseid liikmesriigi keskpangale, nende juhtorganitele või nende liikmetele ei ole kooskõlas asutamislepingu ja põhikirjaga.

Otsuste heakskiitmise, peatamise, tühistamise või edasilükkamise keeld

Kolmandate isikute õigus kiita heaks, peatada, tühistada või edasi lükata liikmesriigi keskpanga otsuseid EKPSiga seotud ülesannete osas ei ole kooskõlas asutamislepingu ja põhikirjaga.

Õiguslikel alustel otsuste tsenseerimise keeld

Õigus tsenseerida õiguslikel alustel otsuseid EKPSi ülesannete täitmise kohta muude organite poolt peale sõltumatute kohtute ei ole kooskõlas asutamislepingu ja põhikirjaga, sest nende ülesannete täitmist ei tohi poliitilisel tasandil ümber hinnata. Keskpanga juhi õigus peatada EKPSi või keskpanga juhtorganite otsuste elluviimine õiguslikel alustel ja nende pärastine edastamine poliitilistele organitele lõpliku otsuse tegemiseks loetakse samaväärseks kolmandatelt isikutelt juhiste taotlemisega.

Liikmesriigi keskpanga juhtorganite töös hääleõigusega osalemise keeld

Kolmandate isikute esindajate osalemine liikmesriigi keskpanga juhtorganite töös hääleõigusliku liikmena küsimustes, mis käsitlevad EKPSiga seotud ülesannete täitmist liikmesriigi keskpanga poolt, on asutamislepingu ja põhikirjaga vastuolus isegi siis, kui nende hääl ei ole otsustav.

Liikmesriigi keskpanga otsuse osas eelneva konsulteerimise keeld

Liikmesriigi keskpanga suhtes sätestatud selgesõnaline seadusjärgne kohustus

konsulteerida eelnevalt kolmandate isikutega annab viimatinimetatutele lõpliku otsuse mõjutamiseks ametliku võimaluse ja on seetõttu vastuolus asutamislepingu ja põhikirjaga.

Liikmesriigi keskpanga ja kolmandate isikute dialoog (isegi kui see põhineb seadusjärgsel kohustusel anda teavet ja vahetada seisukohti) on siiski kooskõlas asutamislepingu ja põhikirjaga, kui:

- selle tulemuseks ei ole liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmete sõltumatuse mõjutamine,
- liikmesriigi keskpanga juhi eristaatust EKP üldnõukogu liikme pädevuses arvestatakse täiel määral ja
- täidetakse põhikirjast tulenevaid ametisaladuse pidamise nõudeid.

Liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmete ametist vabastamine

Õigusaktide sätted, milles käsitletakse liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmete ametist vabastamist kolmandate isikute (nt valitsuste) poolt (nt seoses aruandlusega), peaksid sisaldama piisavaid kaitsemeetmeid, tagamaks, et selline ametist vabastamise õigus ei mõjuta liikmesriigi keskpanga liikme suutlikkust langetada EKPSiga seotud ülesannete osas sõltumatuid otsuseid (või rakendada EKPSi tasandil võetud otsuseid). On soovitatav, et sellekohane selgesõnaline säte sisalduks liikmesriigi keskpanga põhikirjas.

PERSONAALNE SÕLTUMATUS

Keskpanga sõltumatust aitab tagada ka põhikirja säte, mis puudutab liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmete ametiaega. Keskpankade juhid on EKP üldnõukogu liikmed. Põhikirja artikli 14.2 kohaselt peab liikmesriigi keskpanga põhikiri eelkõige sätestama, et keskpanga juhi ametiaeg kestab vähemalt viis aastat. Samuti kaitseb nimetatud artikkel keskpanga juhte omavolilise ametist vabastamise eest, sätestades, et juhi võib ametist vabastada ainult siis, kui ta ei vasta enam tingimustele, mis on vajalikud tema kohustuste täitmiseks või kui ta on süüdi tõsis

üleastumises; sellise otsuse peale on võimalik pöörduda Euroopa Kohtu poole. Liikmesriigi keskpanga põhikiri peab seda sätet järgima allkirjeldatud viisil.

Liikmesriigi keskpanga juhi minimaalne ametiaeg

Liikmesriigi keskpanga põhikiri peab kooskõlas EKPSi ja EKP põhikirja artikliga 14.2 sätestama, et keskpanga juhi ametiaeg kestab vähemalt viis aastat. See ei välista loomulikult pikemat ametiaega; piiramatut ametiaja korral ei ole vaja põhikirja kohandada juhul, kui keskpanga juhi ametist vabastamise tingimused on kooskõlas põhikirja artikliga 14.2. Kui riigi seaduseandjad muudavad keskpanga põhikirja, peab põhikirja muutev seadus kooskõlas EKPSi ja EKP põhikirja artikliga 14.2 kaitsma keskpanga juhi ning juhtorganite teiste liikmete ametiaega.

Liikmesriigi keskpanga juhi ametist vabastamise põhjused

Liikmesriigi keskpanga põhikiri peab tagama, et keskpanga juhti ei või ametist vabastada muudel alustel peale nende, mis on nimetatud põhikirja artiklis 14.2. Selle nõude eesmärk on takistada seda, et keskpanga juhi ametissenimetamise kaasatud asutused, eelkõige valitsus või parlament, võiks keskpanga juhi omal äranägemisel ametikohalt vabastada. Liikmesriigi keskpanga põhikiri peaks sisaldama kas ametist vabastamise aluseid, mis on vastavuses põhikirja artiklis 14.2 ära toodutega, või jätma ametist vabastamise alused üldse nimetamata, sest artikkel 14.2 on vahetult kohaldatav.

Ametiaeg liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmete (v.a keskpanga juht) puhul, kes on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisse

Personaalne sõltumatus oleks ohus, kui keskpanga juhi ametiaja kohta kehtivaid eeskirju ei kohaldataks ka keskpanga juhtorganite teiste liikmete suhtes, kes on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisse. Erinevad asutamislepingu ja põhikirja sätted näevad ette võrdväärse ametiaja kaitstuse. Põhikirja artikkel 14.2 ei piira ametiaja kaitstust keskpanga juhi ametikohaga, samas kui

asutamislepingu artikkel 108 ja põhikirja artikkel 7 viitavad pigem keskpanga juhtorganite liikmetele kui konkreetselt keskpanga juhile. Selline olukord valitseb eelkõige siis, kui keskpanga juht on *primus inter pares* kolleegide seas, kellel on samaväärne hääleõigus, või kui teistel liikmetel võib olla vaja keskpanga juhti asendada.

Kohtuliku läbivaatamise õigus

Et piirata ametist vabastamise aluste hindamisel poliitilist suva, peab liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmetel olema õigus edastada nende ametist vabastamise otsused sõltumatule kohtule.

Põhikirja artiklis 14.2 sätestatakse, et ametist vabastatud liikmesriigi keskpanga juht võib esitada Euroopa Kohtusse hagi. Liikmesriikide õigusaktid peaksid kas viitama põhikirjale või jätma välja viite õigusele esitada Euroopa Kohtule hagi, sest põhikirja artikkel 14.2 on vahetult kohaldatav.

Liikmesriigi õigusaktid peaksid üldise õiguspõhimõttena või liikmesriigi keskpanga põhikirja konkreetses sättes samuti sätestama õiguse suunata liikmesriigi kohtule läbivaatamiseks otsused, millega vabastatakse ametist teised liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmed, kes on kaasatud EKPSiga seotud ülesannete täitmisel.

Kaitsemeetmed huvide konflikti vastu

Personaalne sõltumatus tähendab ka huvide konflikti puudumise tagamist kohustuste vahel, mis lasuvad liikmesriigi keskpanga juhtorganite liikmetel vastava keskpanga (ja samuti keskpankade juhtide puhul EKP) ees, ja kõikide muude kohustuste vahel, mida EKPSi ülesannetega seotud juhtorganite liikmetel võib olla vaja täita ja mis võivad nende personaalset sõltumatust ohustada. Põhimõtteliselt on EKPSiga seotud ülesannete täitmisel kaasatud juhtorganite liikmesus vastuolus teiste selliste ülesannete täitmisega, mis võiksid kaasa tuua huvide konflikti. Eelkõige ei tohi juhtorganite liikmed omada ametit või huviseid, mis võiksid mõjutada nende tegevust kas seadusandlike

organite või valitsuste esindajatena, riigi täidesaatva või seadusandliku võimu esindajana, piirkondliku või kohaliku omavalitsuse esindajana või äriühingu esindajana. Eelkõige tuleb tagada võimaliku huvide konflikti ennetamine nende juhtorganite liikmete puhul, kes ei kuulu tegevjuhtkonda.

FINANTSILINE SÕLTUMATUS

Isegi kui liikmesriigi keskpank on funktsiooniliselt, institutsionaalselt ja personaalselt täielikult sõltumatu (s.t see on tagatud liikmesriigi keskpanga põhikirjaga), oleks keskpanga üldine sõltumatus ohus, kui ta ei saaks oma volituste teostamiseks (s.t selleks, et täita talle asutamislepingu ja põhikirjaga määratud EKPSiga seotud ülesandeid) kasutada iseseisvalt piisavaid rahalisi vahendeid.

Liikmesriigid ei või oma keskpanka panna olukorda, kus tal ei ole EKPSi või eurosüsteemiga seotud ülesannete täitmiseks vajalikul määral rahalisi vahendeid. Tuleb märkida, et EKPSi põhikirja artiklite 28.1 ja 30.4 kohaselt võib EKP taotleda täiendavaid sissemakseid EKP kapitali ja täiendavaid välisvaluutareservide ülekandeid liikmesriikide keskpankade poolt³. Lisaks sellele näeb põhikirja artikkel 33.2⁴ ette, et kui EKP-le on tekkinud kahjum, mida ei ole üldreservfondist võimalik täielikult maha arvata, võib EKP nõukogu otsustada katta ülejäänud kahju võrdeliselt vastava majandusaasta kasumi arvel, mis on kogunenud EKPSi rahapoliitilise funktsiooni täitmisel, ja nende summade piires, mis on jaotatud liikmesriikide keskpankadele. Finantsilise sõltumatuse põhimõte eeldab, et nende sätete järgimine ei kahjusta liikmesriigi keskpanga suutlikkust täita oma ülesandeid.

Lisaks tähendab finantsilise sõltumatuse põhimõte ka seda, et liikmesriigi keskpangal peab olema piisavalt vahendeid mitte ainult EKPSiga seotud ülesannete, vaid ka liikmesriigi siseste ülesannete täitmiseks, s.t ta peab suutma rahastada oma haldamist ja tegevust.

3 Põhikirja artiklit 30.4 kohaldatakse ainult eurosüsteemi raames.

4 Põhikirja artiklit 33.2 kohaldatakse ainult eurosüsteemi raames.

Finantsilise sõltumatuse põhimõtte hindamisel tuleks seetõttu lähtuda sellest, kas kolmandad isikud saavad lisaks keskpanga ülesannetele mõjutada otseselt või kaudselt ka keskpanga võimet (tegevuse seisukohast tööjõu osas ja finantsilisest seisukohast piisavate rahaliste vahendite osas) oma volitusi teostada. Selles kontekstis on eelkõige asjakohased järgmised neli finantsilise sõltumatuse aspekti, millest mõned on välja töötatud viimastel aastatel⁵. Tegemist on finantsilise sõltumatuse aspektidega, mille osas on liikmesriikide keskpangad kõige tundlikumad välismõjudele.

Liikmesriigi keskpanga eelarve kindlaksmääramine

Kui kolmandal isikul on õigus määrata kindlaks liikmesriigi keskpanga eelarve või ta saab seda mõjutada, on see vastuolus finantsilise sõltumatuse nõudega, välja arvatud juhul, kui seaduses on sätestatud kaitseklausel, mille kohaselt ei piira selline õigus rahalisi vahendeid, mida keskpangad vajavad EKPSiga seotud ülesannete täitmiseks.

Raamatupidamiseeskirjad

Raamatupidamisaruanded tuleks koostada kas kooskõlas üldiste raamatupidamiseeskirjadega või liikmesriigi keskpanga juhtorganite poolt täpsustatud eeskirjadega või vähemalt liikmesriigi keskpanga juhtorganite ettepaneku põhjal, kui sellised eeskirjad on täpsustatud kolmandate isikute poolt.

Raamatupidamise aastaaruande peaksid vastu võtma liikmesriigi keskpanga juhtorganid koos sõltumatute raamatupidajatega ja seejärel võib ühe tingimusena ette näha selle heakskiitmise kolmandate isikute (nt aktsionärid, valitsus poolt). Kasumi osas peaks liikmesriigi keskpanga juhtorganitel olema võimalik teha sõltumatult ja professionaalselt otsus selle arutamise kohta.

Kui liikmesriigi keskpanga tegevust kontrollitakse riigikontrolli või samalaadse organi poolt, mille ülesandeks on jälgida riigieelarvevahendite kasutamist, peab kontrollimise ulatus olema õiguslikult

selgesõnaliselt määratletud ning see ei tohiks piirata liikmesriigi keskpanga sõltumatu välisaudiitori tegevust vastavalt põhikirja artiklile 27.1. Riiklik auditeerimine tuleb läbi viia mittepoliitiliselt, sõltumatult ja täiesti professionaalselt.

Kasumi jaotamine, liikmesriigi keskpanga kapital ja reservid

Liikmesriigi keskpanga põhikirjaga võidakse sätestada kasumi jagamise viisid. Selliste sätete puudumisel peaks kasumi jaotamise otsuse tegema liikmesriigi keskpanga juhtorgan, tuginedes oma professionaalsetele kaalutlustele. Kolmandad isikud võivad taolise otsuse langetada ainult juhul, kui on olemas selgesõnalised kaitseklauslid, mille kohaselt ei tohi otsus piirata rahalisi vahendeid, mida keskpangad vajavad EKPSiga seotud ülesannete täitmiseks.

Liikmesriikidel ei ole lubatud liikmesriigi keskpangale peale sundida kapitali vähendamist enne, kui keskpanga juhtorganitega on saavutatud eelnev kokkulepe, mille eesmärk on tagada, et keskpangal säilivad EKPSi liikmena asutamislepingu artikli 105 lõikega 2 ja põhikirjaga sätestatud ülesannete täitmiseks piisavad rahalised vahendid. Liikmesriigi keskpangal peab olema sõltumatus moodustada ise reserve oma kapitali ja varade reaolväärtuse kaitsmiseks.

Vastutus järelevalveasutuste finantskohustuste eest

Mõned liikmesriigid võivad luua oma finantsjärelevalveasutused liikmesriigi keskpanga raames. Kui taolised järelevalveasutused on allutatud liikmesriigi

5 Selles valdkonnas on põhjanevaks järgmised EKP arvamused:
– Arvamus Central Bank and Financial Services Authority of Ireland'i [Iirimaa keskpanga] seaduse kohta (CON/2002/16), Iirimaa, 05.06.2002.
– Arvamus Suomen Pankki [Soome keskpanga] põhikirja ja sellega seonduvate seaduste muutmise kohta (CON/2003/22), Soome, 15.10.2003.
– Arvamus riikliku uurimise, tehnoloogia ja arenduse sihtasutuse kohta (CON/2003/27), Austria, 02.12.2003.
– Arvamus Suomen Pankki [Soome keskpanga] põhikirja ja sellega seonduvate õigusaktide muutmise kohta (CON/2004/1), Soome, 20.01.2004.

keskpanga sõltumatule otsustusõigusele, ei teki selles osas probleeme. Teisalt, kui õigusnormid sätestavad järelevalveasutustele eraldiseisva otsustusõiguse, siis tuleb tagada, et nende poolt vastuvõetud otsused ei ohusta liikmesriigi keskpanga finantse tervikuna. Sellistel juhtudel tuleb liikmesriigi õigusaktidega kindlustada liikmesriigi keskpanga lõplik kontroll järelevalveasutuste otsuste üle, mis võivad mõjutada keskpanga sõltumatust, eelkõige finantsilist sõltumatust.

2.3.2 KONFIDENTSIAALSUS

Põhikirja artikli 38 alusel EKP ja liikmesriigi keskpanga töötajate suhtes sätestatud ametisaladuse pidamise kohustus võib mõjutada samalaadseid sätteid liikmesriikide keskpankade põhikirjas või liikmesriikide õigusaktides. Ühenduse õiguse ja sellega kooskõlas vastuvõetud eeskirjade ülimuslikkus tähendab ka seda, et liikmesriigi õigusaktid, mis käsitlevad kolmandate isikute juurdepääsu dokumentidele, ei tohi põhjustada EKPSi konfidentsiaalsuspõhimõtete rikkumist.

2.4 RIIKIDE KESKPANKADE ÕIGUSLIK LÕIMUMINE EUROSÜSTEEMI

Kui liikmesriigi õigusaktides (keskpanga põhikirjades, kuid ka teistes õigusaktides) on sätteid, mis võivad takistada eurosüsteemiga seotud ülesannete täitmist või EKP otsuste järgimist, oleksid need pärast euro kasutuselevõttu vastava liikmesriigi poolt vastuolus eurosüsteemi tõhusa toimimisega. Seetõttu on liikmesriikide õigusakte vaja kohandada, et tagada eurosüsteemiga seotud ülesannete osas nende vastavus asutamislepingule ja põhikirjale. Et täita asutamislepingu artiklit 109, oli õigusaktide kohandamise tähtjaks Sveriges Riksbanki puhul EKPSi loomise kuupäev ja uute liikmesriikide keskpankade puhul ühinemise kuupäev. Õigusaktidest tulenevad nõuded, mis on seotud liikmesriigi keskpanga täieliku õigusliku lõimumisega eurosüsteemi, peavad hakkama kehtima siiski alles täielikul

lõimumisel, s.t kuupäeval, mil piiratud õigusega liikmesriik võtab kasutusele ühisraha. Et saavutada vastavus asutamislepingule, kohandatakse enne asutamislepingu artiklites 121 ja 122 ettenähtud otsuste vastuvõtmist piiratud õigusega liikmesriigi keskpanga põhikirja selliselt, et see näeks ette keskpankade lõimumise eurosüsteemiga.

Käesolevas aruandes pööratakse peamiselt tähelepanu nendele valdkondadele, mille puhul õigusaktide sätted ei võimalda liikmesriigi keskpangal vastata eurosüsteemi nõuetele. Sellised sätted võivad takistada liikmesriigi keskpangal osalemast EKP juhtorganite poolt määratletud ühtse rahapoliitika rakendamisel, raskendada liikmesriigi keskpanga juhil oma ülesannete täitmist EKP nõukogu liikmena või olla vastuolus EKP õigustega. Eristatakse järgmiseid valdkondi: ülesanded, finantssätted, vahetuskursipoliitika ja rahvusvaheline koostöö. Samuti nimetatakse ära muud valdkonnad, mille puhul tuleb liikmesriigi keskpanga põhikirja vajaduse korral kohandada.

2.4.1 ÜLESANDED

Täisliikmena osaleva riigi keskpanga ülesanded on eelkõige määratletud tema staatusega eurosüsteemi lahutamatu osana ning seega ka asutamislepingu ja põhikirjaga. Asutamislepingu artikli 109 täitmiseks tuleb liikmesriigi keskpanga põhikirjas ülesandeid käsitlevaid sätteid võrrelda asutamislepingu ja põhikirja vastavate sätetega ning seejärel vastuolud kõrvaldada⁶. See kehtib kõikide sätete kohta, mis takistaksid EKPSiga seotud ülesannete täitmist pärast euro kasutuselevõttu ja eurosüsteemi lõimumist; ja eelkõige sätete kohta, mis ei arvesta EKPSi pädevust vastavalt põhikirja IV peatükile.

Rahapoliitika osas peaksid liikmesriigi õigusnormid sätestama, et ühenduse rahapoliitilist ülesannet tuleb täita eurosüsteemi kaudu⁷.

⁶ Eelkõige asutamislepingu artiklid 105 ja 106 ning põhikirja artiklid 3–6 ja artikkel 16.

⁷ Asutamislepingu artikli 105 lõike 2 esimene alapunkt.

Liikmesriigi keskpanga põhikiri võib sisaldada sätteid rahapoliitiliste instrumentide kohta. Taolisi liikmesriigi õigusnorme tuleb võrrelda asutamislepingu ja põhikirja sätetega ning vastuolud tuleb kõrvaldada, et oleks võimalik täita asutamislepingu artiklit 109.

Liikmesriigi õigusaktide sätted, millega määratakse pangatähtede emissiooni ainuõigus keskpangale, peavad tunnistama EKP nõukogu ainuõigust anda pärast euro kasutuselevõttu asutamislepingu artikli 106 lõike 1 ja põhikirja artikli 16 alusel luba euro pangatähtede emissiooniks. Liikmesriikide sätted, mis võimaldavad valitsusel mõjutada selliseid küsimusi nagu euro pangatähtede nimiväärtus, valmistamine, maht ja ringlusest kõrvaldamine, tuleb vastavalt asjaoludele kas kehtetuks tunnistada või ära muuta selliselt, et need tunnistaks EKP õigust euro pangatähtede osas vastavalt eespool nimetatud artiklitele. Sõltumata müntidega seotud ülesannete jaotusest liikmesriigi valitsuse ja EKP vahel tuleb asjakohaste sätetega tunnistada EKP õigust kiita pärast euro kasutuselevõttu heaks euro müntide emissiooni maht.

Seoses välisvaluutareservide haldamisega⁸ on asutamislepinguga vastuolus need osalevad liikmesriigid, kes ei kanna enda ametlike välisvaluutareserve⁹ oma keskpanka. Lisaks ei vasta asutamislepingu artikli 105 lõike 2 kolmandale alapunktile kolmanda isiku (nt valitsuse või parlamendi) õigus mõjutada keskpanga otsuseid, mis puudutavad ametlike välisvaluutareservide haldamist. Veelgi enam, liikmesriigi keskpang peab EKP-le eraldama välisvaluutareserve mahus, mis on võrdeline liikmesriigi osaga EKP märgitud kapitalist. Seega ei tohi olla mingeid juriidilisi takistusi, mis ei võimalda liikmesriigi keskpangal oma välisvaluutareservi osa EKP-le üle kanda.

2.4.2 FINANTSSÄTTED

Põhikirja finantssätted hõlmavad eeskirju raamatupidamise¹⁰, auditeerimise¹¹, kapitali märkimise¹², välisvaluutareservide ülekandmise¹³ ja EKPSi rahapoliitilise funktsiooni täitmisel

koguneva kasumi¹⁴ kohta. Liikmesriigi keskpangal peab olema võimalik nendest sätetest tulenevaid kohustusi täita ning seetõttu tuleb kõik vastuolus olevad riiklikud õigusnormid kehtetuks tunnistada.

2.4.3 VAHETUSKURSIPOLIITIKA

Piiratud õigusega liikmesriigi õigusaktides võidakse sätestada, et valitsus vastutab vastava liikmesriigi vahetuskursipoliitika eest ja et liikmesriigi keskpangale on antud nõuandev ja/või täidesaatev ülesanne. Euro kasutuselevõtmiseks peavad sellised õigusaktid kajastama siiski seda, et vastutus euroala vahetuskursipoliitika eest on kooskõlas asutamislepingu artikliga 111 läinud üle ühendusele. Artikliga 111 läheb vastutus selle poliitika eest üle ELi nõukogule, kes teeb tihedat koostööd EKPga.

2.4.4 RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Euro kasutuselevõtmiseks peavad liikmesriigi õigusaktid olema kooskõlas põhikirja artikliga 6.1, milles sätestatakse, et eurosüsteemile usaldatud ülesandeid hõlmavas rahvusvahelises koostöös otsustab EKPSi esindatuse EKP. Lisaks peavad liikmesriigi õigusaktid võimaldama riigi keskpangal osaleda EKP heakskiidul rahvusvaheliste rahaasutuste töös (põhikirja artikkel 6.2).

2.4.5 MUUD KÜSIMUSED

Lisaks eespool nimetatud küsimustele tuleb riiklike sätteid kohandada vajaduse korral ka teistes valdkondades (nt arveldus- ja maksesüsteemid, teabevahetus).

8 Asutamislepingu artikli 105 lõike 2 kolmas alapunkt.

9 Erandiks on välisvaluuta jooksvad saldod, mida liikmesriikide valitsused võivad asutamislepingu artikli 105 lõike 3 alusel hallata.

10 Põhikirja artikkel 26.

11 Põhikirja artikkel 27.

12 Põhikirja artikkel 28.

13 Põhikirja artikkel 30.

14 Põhikirja artikkel 32.

2.5 LIIKMESRIIGI ÕIGUSAKTIDE VASTAVUS ASUTAMISLEPINGULE JA PÕHIKIRJALE

Kõik liikmesriigid, mille õigustikku on käesolevas aruandes vaadeldud, on viinud sisse muudatused oma keskpanga põhikirja või on selle protsessi lõppjärgus, lähtudes EKP (samuti eelnevalt Euroopa Rahainstituudi) arvamustest ja aruannetest.

Tšehhi Vabariigis, Eestis, Lätis, Leedus, Ungaris, Maltal, Poolas, Sloveenias ja Rootsis esineb keskpanga sõltumatuse valdkonnas suuremal või väiksemal määral vastuolusid riiklike õigusaktide ning asutamislepingu ja põhikirja vahel.

Ühegi käesolevas aruandes hinnatud liikmesriigi õigustik ei võimalda nende keskpankadel eurosüsteemiga lõimuda. Seetõttu tuleb nende õigustikke vastaval määral kohandada.

3 KOKKUVÕTTED RIIKIDE LÕIKES

3.1 TŠEHHI VABARIIK

Et saavutada Tšehhi Vabariigis kiire jätkusuutlik majanduslik lähenemine Euroopa Liidule, on võtmetähtsusega rakendada jätkusuutlikku ja usaldusväärset eelarve tasakaalustamiskava ning parendada märgatavalt riigi eelarvepoliitilist tulemuslikkust. Lisaks tuleb hinnastabiilsust tugevdava keskkonna loomiseks tõhustada tööturu paremale toimimisele suunatud riiklikku poliitikat. Selline poliitika aitaks eelarve tasakaalustamisele oluliselt kaasa, luues paremad tingimused potentsiaalse majanduskasvu tõusuks ning vähendades struktuurset ja pikaajalist töötust.

Vaatlusperioodi jooksul oli Tšehhi Vabariigi ÜTHI inflatsioonimäär 1,8%, mis jääb allapoole asutamislepingus ettenähtud kontrollväärtust. Kui vaadelda arengut pikema perioodi jooksul, siis on tarbijahindade inflatsioonimäär Tšehhi Vabariigis üldiselt, kuigi mitte pidevalt, vähenenud, langedes järk-järgult väga madalale tasemele. Hiljuti on aga inflatsioonimäär märgatavalt tõusma hakanud – selle põhjuseks on kõrgemad toiduainete ja naftahinnad, muudatused kaudsetes maksudes ja riiklikult reguleeritud hindade kohandamine. Need kohandused on seotud ELiga liitumisega ja valitsuse korraldatava riigi rahanduse reformimisega. Inflatsioonitempo aeglustumist soodustas keskpikas perspektiivis hinnastabiilsuse seadmine rahapoliitika eesmärgiks. Nominaalpalgad ei ole toodangu kõikumiste ega suureneva töötuse suhtes eriti tundlikud olnud. Kogu aruandes kajastatava ajavahemiku jooksul on töötaja kohta makstava hüvitise kasv püsinud tööviljakuse kasvust märgatavalt kõrgemal. Peamiselt toiduainete ja naftahindade ning kaudsetes maksudes ja riiklikult reguleeritud hindades toimunud muutuste tõttu on inflatsioonimäärad olnud üsna kõikuvad. Tulevikku vaadates prognoositakse 2004. aasta inflatsioonimääraks enamasti 3,0–3,2% ja 2005. aasta määraks 2,5–3,0%. Sellel perioodil võib inflatsiooni kiirendada peamiselt ebakindlus, mis on seotud kaudsete maksude muutmise ja riiklikult reguleeritud

hindade kohandamise järeloomjudega. Kui vaadata veelgi kaugemale tulevikku, sõltub hinnastabiilsust soodustava keskkonna säilitamine Tšehhi Vabariigis muu hulgas sellest, kas rakendatakse ranget eelarvepoliitikat ja usaldusväärset eelarve tasakaalustamiskava. Sama oluline on tööturu toimimise parendamine ning palgakasvu ja tööviljakuse tõusu kooskõla saavutamine, sealjuures tuleb arvestada ka konkureerivate riikide arengut. Kindlasti mõjutab lähiaastatel inflatsiooni ka ELi arenenumatele riikidele järelejäädumise protsess, kuid selle mõju suurus on raske täpselt hinnata.

Tšehhi Vabariik ei osale vahetuskursimehhanismis ERM2. Vaatlusperioodi jooksul toimus enamjaolt Tšehhi krooni järkjärguline nõrgenemine euro suhtes, kuigi see suundumus on viimastel kuudel osaliselt vastupidiseks muutunud. Tervikuna võttes on Tšehhi kroon olnud vahetuskursi märgatavate kõikumiste taustal pidevalt madalamal tasemel kui 2002. aasta oktoobri keskmine vahetuskurs euro suhtes, mida sarnaselt varasemate aruannetega kasutatakse selgitava võrdlusalusena ERM2 keskkursi puudumise korral ja mis ei peegelda hinnangut vahetuskursi sobiva määra kohta. Samal ajal oli ka lühiajaliste intressimäärade erinevus kolme kuu Euriborist enamjaolt väike, kuigi 2004. aasta kolmanda kvartali jooksul leidis aset teatav tõus. Teistest välismajandusnäitajatest on Tšehhi Vabariigi jooksev- ja kapitalikonto koondsald olnud viimase kaheksa aasta jooksul järjekindlalt puudujäägis, sealjuures on puudujääk olnud aeg-ajalt suur (üle 5% SKT suhtes). Maksebilansi puudujääki on finantseerinud pikemaajalise kapitali sissevool eelkõige välismaiste otseinvesteeringute kujul.

2003. aastal moodustas Tšehhi Vabariigi valitsemissektori eelarve puudujääk 12,6% SKT suhtes, s.t see oli kontrollväärtusest märgatavalt suurem. 2004. aastaks prognoositakse selle langemist 5,0%le. 2003. aasta puudujäägi tekkimisele aitasid kaasa ajutised puudujääki suurendavad meetmed, mille suurus ulatus 7%ni SKT suhtes. Praegusel hetkel on Tšehhi

Vabariigi eelarve ülemäärases puudujäägis. Valitsemissektori võlakooormus suurenes 37,8%ni SKT suhtes, püsidis 60%lisest kontrollväärtusest oluliselt madalamal. 2004. aastaks prognoositakse võla edasist vähest suurenemist 37,9%ni. Et riigi rahandus oleks jätkusuutlikult stabiilne, ei piisa enam üld- ja esmase tasakaalu suhtarvude püsimisest praegusel tasemel, et hoida valitsemissektori võlakooormust keskpikas ja pikas perspektiivis alla 60% SKT suhtes. See omakorda viitab suurenevale vajadusele eelarvet olulisel määral tasakaalustada. Kui arvestada tulevasteks aastateks prognoositavaid valitsemissektori eelarve puudujääke, ei suuda Tšehhi Vabariik saavutada stabiilsuse ja majanduskasvu paktis püstitatud keskpikka eesmärki, milleks on tasakaalulähedane või ülejäägis eelarve. Tšehhi Vabariigi suurt jooksevkonto puudujääki silmas pidades tuleks järgida ettevaatlikku eelarvepoliitikat. Ka riigieelarve tulude ja kulude suhe SKTsse on üsna suur. Selles olukorras saaks tõhusama ja tööhõivet suurendava maksu- ja toetussüsteemi abil tugevdada inimeste motivatsiooni töötada ja kaasa aidata eelarve tasakaalustamisele. Samal ajal soodustaks sellise süsteemi kasutamine majanduskasvu ja reaalsete tulude lähenemist turumajandusele ülemineku protsessi lõppetapis. Euroopa Komisjoni andmete kohaselt ulatusid Tšehhi Vabariigi riigigarantiidest tulenevad tingimuslikud kohustused umbes 12,2%ni SKT suhtes. Kuid eelarveliste tingimuslike kohustuste (sealhulgas muude kirjete) täieliku ulatuse kindlaksmääramiseks ei ole olemas ühest kokkulepitud meetodit ning vastavad hinnangud võivad oluliselt erineda.

Kui vaadelda muid riigi rahanduse näitajaid, siis olid 2002. ja 2003. aasta eelarve puudujäägid riiklikest investeeringutest SKT suhtes suuremad. Ootuste kohaselt avaldab rahvastiku vananemine tulevikus suurt survet pensionisüsteemile, mis tugineb endiselt jooksva rahastamise põhimõttele. Rahvastiku vananemisest tuleneva üldise survega oleks lihtsam toime tulla, kui riigi rahanduses tekitataks piisavalt manööverdamisruumi juba

enne perioodi, mil demograafiline olukord hakkab prognooside kohaselt halvenema.

Vaatlusperioodi jooksul oli pikaajaliste intressimäärade keskmine tase 4,7%, mis jääb kontrollväärtusest allapoole. 2004. aasta jooksul hakkasid Tšehhi Vabariigis suurenema pikaajalised intressimäärad ja nende erinevus võlakirjade tootlusest euroalal, kuigi senini on tõus olnud suhteliselt väike. Et vältida Tšehhi ja euroala pikaajaliste intressimäärade erinevuse edasist suurenemist, on äärmiselt tähtis, et usaldusväärseid eelarve kohandusmeetmeid rakendataks juba lähitulevikus.

Mõned Tšehhi keskpanga seaduse sätted, mis puudutavad (i) Česká národní banka nõukogu liikmete personaalset sõltumatust ja ka (ii) konfidentsiaalsust, ei ole Euroopa Ühenduse asutamislepingu ja EKPSi põhikirjaga kooskõlas. Samuti ei ole asutamislepingu ja põhikirjaga kooskõlas mõned riigikontrolli seaduse sätted.

Tšehhi õigusaktid ja eelkõige Tšehhi keskpanga seadus ei näe ette Česká národní banka õiguslikku lõimumist eurosüsteemiga. Tšehhi Vabariik on piiratud õigusega liikmesriik ning peab seetõttu täitma ka kõiki asutamislepingu artiklis 109 sätestatud kohandamisnõudeid. See puudutab mitmeid Tšehhi keskpanga seaduse sätteid.

3.2 EESTI

Et saavutada Eestis kiire jätkusuutlik majanduslik lähenemine Euroopa Liidule, on võtmetähtsusega säilitada senine eelarvedistsipliin, soodustada järjekindlalt palgakasvu aeglustumist ja piirata laenukasvu; sealjuures tuleb tagada tõhus finantsjärelevalve. Sellised meetmed aitaksid kaasa ka jooksevkonto suure puudujäägi järkjärgulisele vähendamisele vastuvõetava tasemeni. Lisaks on üheks keskpika perspektiiviga seotud tähtsaks poliitiliseks eesmärgiks tööturu toimimise parendamine, mis on vajalik jätkusuutlikuks hinnastabiilsuse hoidmiseks,

majanduskasvu potentsiaali tõstmiseks ja Eesti püsivalt kõrge tööpuuduse vähendamiseks.

Vaatlusperioodi jooksul oli Eesti 12 kuu keskmine ÜTHI inflatsioonimäär 2,0%, mis jääb allapoole asutamislepingus ettenähtud kontrollväärtust. Kui vaadelda arengut pikema perioodi jooksul, siis on tarbijahindade inflatsioon Eestis üldiselt aeglustunud. Hiljuti on aga inflatsioon hakanud kiirenema. Inflatsioonitempo aeglustumine tulenes mitmetest olulistest poliitilistest valikutest, millest kõige märkimisväärsem oli seada rahapoliitiliseks eesmärgiks hinnastabiilsuse saavutamine valuutakomitee süsteemi abil, mis võeti kasutusele alates 1992. aastast. Inflatsioonitempo aeglustumine jätkus nii SKT reaalkasvu tõusuperioodidel kui ka SKT reaalkasvu märgatava alanemise ajal. 2000. ja 2001. aastal langes töajõu erikulude kasv väga madalale tasemele, misjärel 2002. ja 2003. aastal kasv veidi suurenes. Impordihinnad ja muutused riiklikult reguleeritud hindades mõjutasid inflatsioonimäära lühiajalisi kõikumisi olulisel määral. Tulevikku vaadates prognoositakse 2004. aasta inflatsioonimääraks umbes 3% ja 2005. aasta määraks umbes 2,5–3%. Inflatsiooni võivad kiirendada peamiselt kõrge naftahinna, riiklikult reguleeritud hindade tõusu ja töajõu erikulude muutuste võimalikud järelmõjud. Kui vaadata veelgi kaugemale tulevikku, sõltub hinnastabiilsust soodustava keskkonna säilitamine Eestis muu hulgas sellest, kas rakendatakse sobivat eelarve- ja palgapoliitikat. Lisaks on tähtsaks poliitiliseks eesmärgiks ka tööturu toimimise parendamine. Palgakasv peaks olema kooskõlas töövõime tõusuga ja ka konkureerivate riikide arenguga. Kindlasti mõjutab lähiaastatel inflatsiooni ka ELi arenenumatele riikidele järelejätmise protsess, kuid selle mõju suurust on raske täpselt hinnata.

EKP-poolse hindamise ajaks oli Eesti kroon osalenud vahetuskursimehhanismis ERM2 umbes kolm kuud, s.t vähem kui kaks aastat. Eesti ühines ERM2ga, säilitades ühepoolse kohustusena olemasoleva valuutakomitee süsteemi, koormamata EKPd lisakohustustega.

ERM2ga liitumisest saadik on Eesti kroon püsinud oma keskkursi tasemel. Samal ajal on ka lühiajaliste intressimäärade erinevus kolme kuu Euriborist olnud väike. Reaalkursside tasemed – nii kahepoolsed vahetuskursid euro suhtes kui ka efektiivsed vahetuskursid – on enamasti jäänud varasemate keskmiste väärtuste lähedale. Lõpuks tuleb märkida, et 2003. aastal oli jooksev- ja kapitalikonto koondsaldo puudujääk 12,7% SKT suhtes – see näitaja on vaadeldud riikide seas kõige suurem. Suures osas on maksebilansi puudujääki finantseerinud pikaajaline kapitali sissevool, kuigi on esinenud ka väikesi kõikumisi.

2003. aastal oli Eesti valitsemissektori eelarve ülejääk 3,1% SKT suhtes, mis tähendas 3%lise puudujäägi kontrollväärtuse nõude täitmist ilma vaevata. Eesti eelarve ei ole ülemäärases puudujäägis. Hoolimata soodsast majanduskasvu keskkonnast prognoositakse pärast 2003. aasta ootamatult kõrget ülejääki 2004. aastaks märgatavat ja ekspansiivset langust 0,3%ni. 2003. aastal oli valitsemissektori võlakoormus stabiilselt 5,3% SKT suhtes, s.t see püsis 60%lisest kontrollväärtusest palju madalamal. Prognooside kohaselt langeb võlakoormus 2004. aastal 4,8%ni. Siiski tuleks Eesti väga suurt jooksevkonto puudujääki silmas pidades jätkata ettevaatlikku eelarvepoliitikat. Mis puutub riigi rahanduse jätkusuutlikku stabiilsusesse, siis vastavalt lähenemisprogrammis prognoositud valitsemissektori eelarve ülejääkidele täidab Eesti stabiilsuse ja majanduskasvu paktis püstitatud keskpika eesmärgi, milleks on tasakaalulähedane või ülejäägis eelarve.

Rahvastiku vananemise seisukohast soodustavad Eesti arengut küll väga madal valitsemissektori võlakoormus, suured riigireservid ja kiirelt kasvava mahuga kogumispensioni sambad, kuid siiski prognoositakse, et rahvastiku vananemine avaldab tulevikus survet pensionisüsteemis säilinud jooksvale rahastamisele toetuvale osale.

Eestis puudub teiste ELi riikidega võrreldav pikaajaline intressimäär, mille alusel saaks hinnata lähenemise taset. Kuid valitsemissektori madalat võlakoozumust arvestades ja finantsturu laiemale analüüsile tuginedes ei viita miski negatiivsele hinnangule.

Mõned Eesti Panga seaduse sätted, mis reguleerivad Eesti Panga presidendi ja asepresidentide personaalset sõltumatust, ei ole Euroopa Ühenduse asutamislepingu ja EKPSi põhikirjaga kooskõlas.

Eesti õigusaktid ja eelkõige Eesti Panga seadus ei näe ette Eesti Panga õiguslikku lõimumist eurosüsteemiga. Eesti on piiratud õigusega liikmesriik ning peab seetõttu täitma ka kõiki asutamislepingu artiklis 109 sätestatud kohandamisnõudeid. See puudutab mitmeid Eesti Panga seaduse sätteid. Õiguskindluse seisukohalt on samuti tungivalt soovitatav muuta Eesti põhiseaduse paragrahvi 111.

3.3 KÜPROS

Et saavutada Küprosel kiire jätkusuutlik majanduslik lähenemine Euroopa Liidule, on võtmetähtsusega võtta vastu kindel ja usaldusväärne keskpikk eelarvestrateegia ning parendada märgatavalt ja jätkusuutlikult riigi eelarvepoliitilist tulemuslikkust. Lisaks on vaja jätkuvalt suurendada konkurentsi kaubaturul ja kommunikatsioonivõrkude sektoris ning põhjalikult uuendada elukallidusega seotud indekseerimissüsteemi, et parandada tingimusi majanduskasvu potentsiaali suurendamiseks ja vähendada inflatsiooninertsiga seotud ohte.

Vaatlusperioodi jooksul oli Küprose 12 kuu keskmine ÜTHI inflatsioonimäär 2,1%, mis jääb allapoole asutamislepingus ettenähtud kontrollväärtust. Kui vaadelda arengut pikema perioodi jooksul, siis on nii ÜTHI kui ka THI inflatsioon Küprosel olnud suhteliselt piiratud, kuigi esines ka ajavahemikke, mil inflatsioonimäär tõusis ebasoodsate välistegurite tõttu suhteliselt kõrgele. Küprose inflatsiooninäitajad peegeldavad mitmeid

olulisi poliitilisi valikuid, millest kõige tähtsamana seati eesmärgiks säilitada alates 1960. aastast Küprose naela seotus ankurvaluutaga ja määrata hinnastabiilsuse saavutamise olulisimaks rahapoliitiliseks eesmärgiks. Kaubaturu ja kommunikatsioonivõrkude sektori liberaliseerimine aitas hoida inflatsioonimäära suhteliselt madalal. 2001. aastani elavnes majandus kindlalt, kuid 2002. ja 2003. aastal majanduskasv aeglustus. Tööpuudus oli madalal tasemel, püsidis üsna stabiilsena. Tulevikku vaadates prognoositakse, et THI inflatsioon jääb 2004. ja 2005. aastal 2,1% ja 2,6% vahele. Inflatsiooni võivad lühiajaliselt kiirendada peamiselt viimasel ajal aset leidnud naftahinna tõusu ja toiduainete hindade muutuste järelmõjud. Kui vaadata veelgi kaugemale tulevikku, sõltub hinnastabiilsust soodustava keskkonna säilimine Küprosel muu hulgas sellest, kas rakendatakse ranget rahapoliitikat (arvestades eelkõige maksebilansi voogude heitlikkusega ja äsja lõpule viidud kapitali liikumise piirangute kaotamisega), kas võetakse vastu kindel ja usaldusväärne keskpikk eelarvestrateegia ning kas sellise eelarvepoliitika rakendamise tulemuslikkust suudetakse märgatavalt ja jätkusuutlikult parendada. Lisaks on vaja jätkuvalt suurendada konkurentsi kaubaturul ja kommunikatsioonivõrkude sektoris. Palgakasv peab olema kooskõlas tööviljakuse tõusuga ja ka konkureerivate riikide arenguga, kusjuures palkade ja mõnede sotsiaaltoetuste (elukalliduse toetus) indekseerimissüsteemi tuleks muuta, et vähendada inflatsiooninertsiga seotud ohte.

Küpros ei osale vahetuskursimehhanismis ERM2. Väga väikeste kõikumistega vaatlusperioodi jooksul oli Küprose naela vahetuskurss enamasti samal tasemel kui 2002. aasta oktoobri keskmine vahetuskurss euro suhtes, mida sarnaselt varasemate aruannetega kasutatakse selgitava võrdlusalusena ERM2 keskkursi puudumise korral ja mis ei peegelda hinnangut vahetuskursi sobiva määra kohta. Samal ajal oli märgatav lühiajaliste intressimäärade erinevus kolme kuu Euriborist. Teistest välismajandusnäitajatest on väikese, avatud ja spetsialiseerunud majandusega

Küprose jooksev- ja kapitalikonto koondsaldo olnud viimase kaheksa aasta jooksul järjekindlalt puudujäägis ning sageli on need puudujäägid olnud suured. Viimastel aastatel on puudujääke suuremas osas finantseerinud otseinvesteeringute netosissevool ja ka kapitali sissevool muude investeeringute kujul, mis peamiselt hõlmavad mitteresidentide hoiuseid.

2003. aastal oli Küprose eelarve puudujääk 6,4% SKT suhtes, s.t see oli kontrollväärtusest märgatavalt suurem. See näitaja oleks olnud 7,8% SKT suhtes, kui ei oleks kasutusele võetud ajutisi meetmeid. Praegusel hetkel on Küprose eelarve ülemäärases puudujäägis. Prognooside kohaselt langeb puudujääk 2004. aastal 5,2%ni SKT suhtes. Valitsemissektori võlakoormus ületab 60%list kontrollväärtust, ulatudes 2003. aastal 70,9%ni. Seoses riigi rahanduse stabiilsuse kriteeriumiga prognoositakse 2004. aastaks võlakoormuse tõusu 72,6%ni. Võlakoormuse stabiliseerimiseks ei piisa tulevaste aastate jooksul üld- ja esmase tasakaalu suhtarvude hoidmisest 2004. aasta tasemel. See omakorda viitab suurenevale vajadusele eelarvet olulisel määral tasakaalustada. Kui arvestada tulevasteks aastateks prognoositavate valitsemissektori eelarve puudujääkidega, ei suuda Küpros enne 2007. aastat saavutada stabiilsuse ja majanduskasvu paktis püstitatud keskpikka eesmärki, milleks on tasakaalulähedane või ülejäägis eelarve.

Ka riigieelarve tulude ja kulude suhe SKTsse on üsna suur. Euroopa Komisjoni andmete kohaselt ulatusid Küprose riigigarantiidest tulenevad tingimuslikud kohustused umbes 10%ni SKT suhtes. Kuid eelarveliste tingimuslike kohustuste (sealhulgas muude kirjete) täieliku ulatuse kindlaksmääramiseks ei ole olemas ühest kokkulepitud meetodit ning vastavad hinnangud võivad oluliselt erineda.

Kui vaadelda muid riigi rahanduse näitajaid, siis olid 2002. ja 2003. aasta eelarve puudujäägid suuremad kui riiklikud investeeringud SKT suhtes. Ootuste kohaselt avaldab rahvastiku vananemine tulevikus suurt survet

pensionisüsteemile, mis tugineb endiselt jooksva rahastamise põhimõttele. Rahvastiku vananemisest tuleneva üldise survega oleks lihtsam toime tulla, kui riigi rahanduses tekitataks piisavalt manööverdamisruumi juba enne perioodi, mil demograafiline olukord hakkab prognooside kohaselt halvenema.

Vaatlusperioodi jooksul oli pikaajaliste intressimäärade keskmine tase 5,2%, mis jääb intressimäära kontrollväärtusest allapoole. Erinevus Küprose pikaajaliste intressimäärade ja euroala võlakirjade keskmise tootluse vahel oli enamasti suhteliselt stabiilne, kuid 2004. aasta jooksul hakkas see olulisel määral suurenema.

Küprose õigusaktid ja eelkõige Küprose keskpanga seadus ei näe ette Küprose keskpanga õiguslikku lõimumist eurosüsteemiga. Küpros on piiratud õigusega liikmesriik ning peab seetõttu täitma ka kõiki asutamislepingu artiklis 109 sätestatud kohandamisnõudeid. See puudutab mitmeid Küprose keskpanga seaduse sätteid.

3.4 LÄTI

Et saavutada Lätis kiire jätkusuutlik majanduslik lähenemine Euroopa Liidule, on oluline rakendada kindlat eelarve tasakaalustamiskava ja piirata kiiret laenukasvu. See aitaks kaasa ka Läti jooksevkonto suure puudujäägi alandamisele vastuvõetava tasemeni. Hinnastabiilsust tugevdava keskkonna loomisel on tähtis osa ka mõõduka palgapoliitika elluviimisel. Samuti on vajalik jätkuvalt suurendada kaubaturu paindlikkust ja lahendada tööturu senised struktuursed probleemid, et tõsta potentsiaalset kogutoodangut ja alandada Läti kõrget tööpuuduse taset.

Vaatlusperioodi jooksul alates 2003. aasta septembrist kuni 2004. aasta augustini oli Läti keskmine ÜTHI inflatsioonimäär 4,9%, s.t 2,4%lisest kontrollväärtusest märgavalt suurem. Kui vaadelda arengut pikema perioodi jooksul, siis on tarbijahindade inflatsioon Lätis üldiselt

aeglustunud, kuigi 2003. aastal pöördus see suundumus vastupidiseks. Kuni 2003. aastani toimunud inflatsioonitempo aeglustumine tulenes mitmetest olulistest poliitilistest valikutest, millest kõige märkimisväärsem oli seada rahapoliitiliseks eesmärgiks hinnastabiilsuse saavutamine kindlalt fikseeritud vahetuskursside süsteemi abil, mis võeti kasutusele alates 1994. aastast. Koos inflatsioonitempo aeglustumisega toimus ka suur SKT reaalkasv. Tööpuudus on järk-järgult vähenemas, kuid püsib hoolimata tugevast majanduskasvust endiselt kõrgel tasemel. Alates 1996. aastast on tööjõu erikulude kasv järsult vähenenud. 2003. aastal muutus see langustrend aga vastupidiseks, kui töötaja kohta makstav hüvitis suurenes märgatavalt, ületades olulisel määral tööviljakuse tõusu. Selline areng leidis aset peamiselt teenindussektoris. Tulevikku vaadates prognoosivad suuremad rahvusvahelised institutsioonid 2004. aasta inflatsioonimääraks enamjaolt 4,0–5,8% ja 2005. aasta määraks 3,3–3,5%. Inflatsiooni võivad kiirendada peamiselt praeguse kõrge inflatsioonitaseme ja kiirest laenukasvust põhjustatud suure sisenõudluse võimalikud järelmõjud. Kui vaadata veelgi kaugemale tulevikku, sõltub hinnastabiilsust tugevdava keskkonna loomine Lätis muu hulgas sellest, kas rakendatakse õiget makromajanduslikku poliitikat, eelkõige mõõdukat eelarvepoliitikat. Palgakasv ei tohiks ületada tööviljakuse tõusu ja konkureerivate riikide näitajaid. Lisaks sellele võivad potentsiaalse toodangu tõstmisele ja Läti kõrge tööpuuduse taseme vähendamisele kaasa aidata jätkuv kaubaturu paindlikkuse suurendamine ja tööturu seniste struktuursete probleemide lahendamine. Kindlasti mõjutab lähiaastatel inflatsiooni ka ELi arenenumatele riikidele järelejäädumise protsess, kuid selle mõju suurust on raske täpselt hinnata.

Läti ei osale vahetuskursimehhanismis ERM2. Arvestades asjaoluga, et Läti lattu on fikseeritud Rahvusvahelise Valuutafondi arvestusühikuga (SDR), on läti ja euro vahetuskurss peamiselt sõltunud euro ja USA dollari vahetuskursi liikumistest ning väiksemal määral ka Jaapani jeeni ja naelsterlingi kurssidest euro suhtes.

Vaatlusperioodi jooksul on Läti lati vahetuskurss olnud suhteliselt suure kõikumuse taustal jätkuvalt palju madalamal tasemel kui 2002. aasta oktoobri keskmine vahetuskurss euro suhtes, mida sarnaselt varasemate aruannetega kasutatakse selgitava võrdlusalusena ERM2 keskkursi puudumise korral ja mis ei peegelda hinnangut vahetuskursi sobiva määra kohta. Samal ajal suurenes lühiajaliste intressimäärade erinevus kolme kuu Euriborist 0,8 protsendipunktilt 2002. aasta neljandas kvartalis 2,0 protsendipunktile 2004. aasta kolmandas kvartalis. Vaadates muid välismajandusnäitajaid, on Läti jooksev- ja kapitalikonto koondsaldo olnud viimase kaheksa aasta jooksul püsivalt suures puudujäägis. Maksebilansi puudujääki on finantseerinud otseinvesteeringute netosissevool.

2003. aastal oli Läti eelarve puudujääk 1,5% SKT suhtes, s.t kontrollväärtusest märgatavalt väiksem. 2004. aastaks prognoositakse puudujäägi tõusu 2,0%ni. Praegusel hetkel ei ole Läti eelarve ülemäärases puudujäägis. 2003. aastal suurenes valitsemissektori võlakooormus 14,4%ni SKT suhtes, püsid 60%lisest kontrollväärtusest oluliselt madalamal. 2004. aastaks prognoositakse võlakooormuse tõusu 14,7%ni. Kui arvestada tulevasteks aastateks prognoositavate valitsemissektori eelarve puudujääkidega, ei suuda Läti saavutada stabiilsuse ja majanduskasvu paktis püstitatud keskpikka eesmärgi, milleks on tasakaalulähedane või ülejäägis eelarve. Inflatsioonisurve piiramiseks ja suure jooksevkonto puudujäägi vähendamiseks tuleb järgida ettevaatlikku eelarvepoliitikat. Antud olukorras saaks tõhusama ja tööhõivet suurendava maksu- ja toetusüsteemi abil tugevdada inimeste motivatsiooni töötada ja kaasa aidata eelarve tasakaalustamisele. Samal ajal soodustaks sellise süsteemi rakendamine majanduskasvu ja reaalsete tulude lähenemist turumajandusele ülemineku protsessi lõppetapis.

Kui vaadelda muid riigi rahanduse näitajaid, siis 2002. aastal oli eelarve puudujääk suurem kui

riiklikud investeeringud SKT suhtes, samas 2003. aastal oli suhe muutunud. Rahvastiku vananemise seisukohast soodustavad aga Läti olukorda valitsemissektori madal võlakooormus, kasvava mahuga kogumispensioni sambad ja asjaolu, et jooksvale rahastamisele tuginev pensionisüsteem toimib kui pensionimaksete süsteem, mille abil kohandatakse pensioni suurust automaatselt vastavalt muutustele pensionimaksete baasis ja eeldatavas elueas. Seega peaks süsteem olema tasakaalus, sest pensionimaksed jäävad stabiilseks hoolimata rahvastiku vananemisest. Kuid üleminek uuele süsteemile ei ole veel lõppenud. Rahvastiku vananemisest tuleneva üldise survega oleks lihtsam toime tulla, kui riigi rahanduses oleks piisavalt manööverdamisruumi juba enne perioodi, mil demograafiline olukord hakkab prognooside kohaselt halvenema.

Vaatlusperioodi jooksul oli pikaajaliste intressimäärade keskmine tase 5,0%, mis on intressimäära kontrollväärtusest allpool. Läti pikaajalised intressimäärad on märgatavalt liikunud euroala intressimäärade suunas. See on toimunud tänu väikese inflatsioonisurvele ja ettevaatlikule eelarvepoliitikale.

Mõned Läti keskpanga seaduse sätted, mis reguleerivad (i) funktsionaalset sõltumatust ning (ii) Latvijas Banka presidendi ja teiste panga juhatuse liikmete personaalset sõltumatust, ei ole Euroopa Ühenduse asutamislepingu ja EKPSi põhikirjaga kooskõlas.

Läti õigusaktid ja eelkõige Läti keskpanga seadus ei näe ette Latvijas Banka õiguslikku lõimumist eurosüsteemiga. Läti on piiratud õigusega liikmesriik ning peab seetõttu täitma ka kõiki asutamislepingu artiklis 109 sätestatud kohandamisnõudeid. See puudutab mitmeid Läti keskpanga seaduse sätteid.

3.5 LEEDU

Et saavutada Leedus kiire jätkusuutlik majanduslik lähenemine Euroopa Liidule, on oluline rakendada kindlat eelarve

tasakaalustamiskava, parendada eelarvepoliitilist tulemuslikkust, tõsta konkurentsi kaubaturul, jätkuvalt liberaliseerida riiklikult reguleeritud sektoreid ning veelgi parendada tööturu toimimist. Sellised meetmed aitavad säilitada ka hinnastabiilsust tugevdavat keskkonda. Leedu suure jooksevkonto puudujäägi jätkusuutliku taseme kindlustamiseks on vaja otsustavalt tegutseda, piirata praegust kiiret laenukasvu ja tagada tõhus finantsjärelevalve.

Vaatlusperioodi jooksul oli Leedu ÜTHI inflatsioonimäär $-0,2\%$, mis jääb märgatavalt allapoole asutamislepingus ettenähtud kontrollväärtust. Spetsiifiliste näitajate kombineerimise põhjal võib väita, et hinnastabiilsuse olukord Leedus on praegusel hetkel teistest riikidest erinev. Kui vaadelda arengut pikema perioodi jooksul, siis on tarbijahindade inflatsioon Leedus üldiselt järginud alanevat trendi. Inflatsioonitempo aeglustumisele on kaasa aidanud rahapoliitilise suuna võtmine hinnastabiilsuse saavutamisele valuutakomitee süsteemi abil, mis võeti kasutusele alates 1994. aastast. Koos inflatsiooni aeglustumisega 1990. aastate lõpus leidis aset ka suhteliselt kiire SKT reaalkasv. Kuid 1999. aastal muutus SKT reaalkasv Vene kriisi mõju tagajärjel negatiivseks. Negatiivne kasv pärssis inflatsiooni veelgi. Alates 1990. aastate lõpust on töötaja kohta makstava hüvitise kasv märgatavalt aeglustunud. Vaatlusperioodi jooksul mõjutasid inflatsioonitempo aeglustumist ka impordihindade liikumised. 2002. aasta keskpäiga ja 2004. aasta alguse vahelise perioodi negatiivseid inflatsioonimäärasid saab suures osas põhjendada erinevate tegurite koostoimiga: nimelt leidis aset märgatav langus toiduainete hindades, tööjõu erikuludes, impordihindades ja telekommunikatsioonisektori hindades. Kuigi mõnedes teistes ELi liikmesriikides olid hindade liikumised teatud määral samasugused, mõjutasid need Leedut siiski teistest riikidest enam. Vaatlusperioodi jooksul olid inflatsioonimäärad üsna kõikumavad. Selle osaliseks põhjuseks oli toiduainete ja

energiahindade liikumise tugev mõju tarbijahindade inflatsioonile. Tulevikku vaadates prognoositakse inflatsioonimäära tõusmist 2004. aastal umbes 1%ni ja 2005. aastal 2,5%ni. Sellel perioodil võivad inflatsiooni kiirendada peamiselt võimalik majanduse ülekuumenemine, kiire laenukasv, ekspansiooniline eelarvepoliitika ja hiljutise inflatsioonimäära tõusu võimalikud järelmõjud. Kui vaadata veelgi kaugemale tulevikku, tuleb hinnastabiilsust tugevdada keskkonna säilitamiseks Leedus muu hulgas rakendada jätkusuutlikku eelarve tasakaalustamiskava, järgida mõistlikku palgatõusupoliitikat, tõsta konkurentsi kaubaturul ja parendada tööturu toimimist. Kindlasti mõjutab lähiaastatel inflatsiooni ka ELi arenenumatele riikidele järelejäädumise protsess, kuid selle mõju suurust on raske täpselt hinnata.

EKP-poolse hindamise ajaks oli Leedu liti osalenud vahetuskursimehhanismis ERM2 peaaegu kolm kuud, s.t vähem kui kaks aastat. Leedu ühines ERM2ga, säilitades ühepoolse kohustusena olemasoleva valuutakomitee süsteemi, koormamata EKPd lisakohustustega. ERM2ga liitumisest saadik on Leedu liti püsinud oma keskkursi tasemel. Samal ajal on lühiajaliste intressimäärade erinevused kolme kuu Euriborist olnud väikesed. Reaalkursside tasemed – nii kahepoolsed vahetuskursid euro suhtes kui ka efektiivsed vahetuskursid – on püsinud varasematest keskmistest väärtustest veidi kõrgemal. Samas on jooksev- ja kapitalikonto koondsaldod suures puudujäägis. Viimaste aastate jooksul on puudujääki olulisel määral finantseerinud välismaised otseinvesteeringud, kuid nende osakaal langes 2003. aastal.

2003. aastal oli Leedu eelarve puudujääk 1,9% SKT suhtes, s.t see oli kontrollväärtusest tunduvalt väiksem. Leedu eelarve ei ole ülemäärases puudujäägis. Hoolimata soodsast majanduskasvu olukorrast prognoositakse 2004. aastaks puudujäägi suurenemist 2,6%ni SKT suhtes. 2003. aastal vähenes valitsemissektori võlakooormus 21,4%ni SKT suhtes, s.t see püsis 60%lisest kontrollväärtusest palju madalamal.

2004. aastaks prognoositakse võlakooormuse jäämist samale tasemele. Mis puutub riigi rahanduse jätkusuutlikku stabiilsusesse, siis arvestades tulevasteks aastateks prognoositavate valitsemissektori eelarve puudujääkidega ei suuda Leedu saavutada stabiilsuse ja majanduskasvu paktis püstitatud keskpikka eesmärki, milleks on tasakaalulähedane või ülejäägis eelarve. Leedu suurt jooksevkonto puudujääki silmas pidades tuleks järgida ettevaatlikku eelarvepoliitikat. Selles olukorras saaks tõhusama ja tööhõivete suurendava maksu- ja toetusüsteemi abil tugevdada inimeste motivatsiooni töötada ja kaasa aidata eelarve tasakaalustamisele. Samal ajal soodustaks sellise süsteemi rakendamine majanduskasvu ja reaalse tulude lähenemist turumajandusele ülemineku protsessi lõppetapis.

Kui vaadelda muid riigi rahanduse näitajaid, siis ei olnud 2002. ja 2003. aasta eelarve puudujäägid suuremad kui riiklikud investeeringud SKT suhtes. Rahvastiku vananemise seisukohast soodustavad Leedu olukorda küll väga madal valitsemissektori võlakooormus ja kiirelt kasvava mahuga kogumispensioni sambad, kuid siiski prognoositakse, et rahvastiku vananemine avaldab tulevikus survet endiselt jooksvale rahastamisele tuginevale pensionisüsteemile. Rahvastiku vananemisest tuleneva üldise survega oleks lihtsam toime tulla, kui riigi rahanduses tekitataks piisavalt manööverdamisruumi juba enne perioodi, mil demograafiline olukord hakkab prognooside kohaselt halvenema.

Vaatlusperioodi jooksul oli pikaajaliste intressimäärade keskmine tase 4,7%, s.t see oli allpool kontrollväärtust. Pikaajalised intressimäärad jätkasid lähenemist euroala võlakirjade keskmisele tootlusele. See leidis aset tänu väiksele inflatsioonisurvele ja kindlustunde valuutakomitee süsteemi suhtes.

Mõned Leedu keskpanga seaduse sätted, mis reguleerivad Lietuvos bankase juhatuse esimehe ja teiste juhatuse liikmete personaalset

sõltumatust, ei ole Euroopa Ühenduse asutamislepingu ja EKPSi põhikirjaga kooskõlas. Täpsemalt väljendatuna võib Lietuvos bankase sõltumatuse nõude täitmiseks osutada vajalikuks põhiseaduse muutmine.

Leedu õigusaktid ja eelkõige Leedu keskpanga seadus ei näe ette Lietuvos bankase lõimumist eurosüsteemiga. Leedu on piiratud õigusega liikmesriik ning peab seetõttu täitma ka kõiki asutamislepingu artiklis 109 sätestatud kohandamisnõudeid. See puudutab mitmeid Leedu keskpanga seaduse sätteid ja ka mõnesid teisi seadusi.

3.6 UNGARI

Et saavutada Ungaris kiire jätkusuutlik majanduslik lähenemine Euroopa Liidule, on võtmetähtsusega rakendada jätkusuutlikku ja usaldusväärset eelarve tasakaalustamiskava ning parendada märgatavalt riigi eelarvepoliitilist tulemuslikkust. Eelarvedistsipliinist kinnipidamine aitab kaasa inflatsiooniturve piiramisele, suure jooksevkonto puudujäägi vähendamisele ja usaldusväärse taastamisele, mis omakorda soodustab vahetuskursside stabiliseerumist. Lisaks on hinnastabiilsust tugevdava keskkonna loomisel tähtis osa ka mõõduka palgapoliitika elluviimisel. Samuti tuleb keskpikas perspektiivis majanduskasvu potentsiaali suurendamiseks ja Ungari madala tööhõivemäära tõstmiseks parendada tööturutingimusi.

Vaatlusperioodi jooksul oli Ungari 12 kuu keskmine ÜTHI inflatsioonimäär 6,5%, mis ületab tunduvalt asutamislepingus ettenähtud kontrollväärtust. Kui vaadelda arengut pikema perioodi jooksul, siis on tarbijahindade inflatsioon Ungaris üldiselt aeglustunud, hoolimata suhteliselt kiirest SKT reaalkasvust. Kuid alates 2003. aasta keskpaigast on inflatsioon taas hakanud jõudsalt kiirenema. Sellele ajale eelnenud inflatsioonitempo aeglustumine Ungaris tulenes mitmetest olulistest poliitilistest valikutest, millest kõige märkimisväärsemad olid libiseva keskkursi

poliitika kasutuselevõtmine 1995. aastal ja rahapoliitilise raamistiku muutmine 2001. aastal. Algselt aitas eelarvepoliitika kaasa inflatsioonitempo aeglustumisele, kuid alates 2001. aastast muutus see ekspansiivseks. Sama kehtib ka palgapoliitika puhul, mille tulemusena on palgad ja tööjõu erikulud alates 2000. aastast ülemääraselt kasvanud. SKT reaalkasv aeglustus märgatavalt 1996. aastal ning 2001.–2003. aastal, kuid ülejäänud aastate jooksul suudeti inflatsiooni pidurdada suhteliselt kiire SKT reaalkasvu tingimustes. Alates 2001. aastast on impordihindadel olnud suur inflatsiooni aeglustav mõju. Tulevikku vaadates prognoositakse 2004. aasta inflatsioonimääraks enamasti umbes 7% ja 2005. aasta määraks umbes 4,5%. Inflatsiooni võivad kiirendada peamiselt kaudsete maksude muutmise, inflatsiooniootuste kaudu nafta- ja gaasihinna tõusu ja riiklikult reguleeritavate hindade kohandamise võimalikud järelmõjud. Kui vaadata veelgi kaugemale tulevikku, sõltub hinnastabiilsust tugevdava keskkonna loomine Ungaris sellest, kas rakendatakse sobivat rahapoliitikat ja juurutatakse jätkusuutlikke eelarve tasakaalustamise põhimõtteid. Veelgi enam, tähtis on ka kommunikatsioonivõrkude sektori vabakslaskmise lõpuleviimine ja Ungari suhteliselt madala tööhõivemäära tõstmine. Palgakasv peaks olema kooskõlas tööviljakuse tõusu ja ka konkureerivate riikide arenguga. Kindlasti mõjutab lähiaastatel inflatsiooni ka ELi arenenumatele riikidele järelejätmise protsess, kuid selle mõju suurust on raske täpselt hinnata.

Vaatlusperioodi jooksul ei osalenud Ungari vahetuskursimehhanismis ERM2. Suurema osa vaatlusperioodist oli Ungari forint vahetuskurs madalamal tasemel kui 2002. aasta oktoobri keskmine vahetuskurs euro suhtes, mida sarnaselt varasemate aruannetega kasutatakse selgitava võrdlusalusena ERM2 keskkursi puudumise korral ja mis ei peegelda hinnangut vahetuskursi sobiva määra kohta. Selline tase näib peamiselt olevat seotud turul valitsenud ebakindlusega Ungari eelarvepoliitika suhtes, mis peegeldus ka suurema osa vaatlusperioodi jooksul toimunud vahetuskursside ulatuslikes kõikumistes. Samal ajal oli erinevus lühiajaliste

intressimäärade ja kolme kuu Euribori vahel märkimisväärne. Teiste välismajandusnäitajate osas on Ungari jooksev- ja kapitalikonto koondsaldo viimase kaheksa aasta jooksul olnud enamasti suures puudujäägis, kusjuures hiljuti pidi riik leppima ka langusega välismaistes netootseinvesteeringutes.

2003. aastal oli Ungari eelarve puudujääk 6,2% SKT suhtes, s.t kontrollväärtusest märgatavalt suurem. Ajutisi meetmeid kasutamata oleks näitaja olnud 7,7% SKT suhtes. Ungari eelarve on ülemäärases puudujäägis. 2004. aastaks prognoositakse puudujäägi langemist 5,5%ni SKT suhtes. 2003. aastal tõusis valitsemissektori võlakooormus 59,1%ni SKT suhtes, s.t see püsis 60%lisest kontrollväärtusest madalamal. 2004. aastaks ennustatakse selle kasvumist 59,9%ni. Et riigi rahandus oleks jätkusuutlikult stabiilne, ei piisa valitsemissektori võlakooormuse alla 60% hoidmiseks enam üld- või esmase tasakaalu suhtarvude püsimisest praegusel tasemel, mis omakorda viitab vajadusele eelarvet olulisel määral tasakaalustada. Kui arvestada tulevasteks aastateks prognoositavaid valitsemissektori eelarve puudujääke, ei suuda Ungari saavutada stabiilsuse ja majanduskasvu paktis püstitatud keskpikka eesmärki, milleks on tasakaalulähedane või ülejäägis eelarve. Ettevaatlikku eelarvepoliitikat tuleb järgida ka inflatsioonisurve piiramiseks ja suure jooksevkonto puudujäägi vähendamiseks. Ka riigieelarve tulude ja kulude suhe SKTsse on üsna suur. Selles olukorras saaks tõhusama ja tööhõivet suurendava maksu- ja toetussüsteemi abil tugevdada inimeste motivatsiooni töötada ja kaasa aidata eelarve tasakaalustamisele. Samal ajal soodustaks sellise süsteemi rakendamine majanduskasvu ja reaalsete tulude lähenemist turumajandusele ülemineku protsessi lõppetapis. Kinni tuleks pidada kavandatud eesmärkidest eelarve kulude ja puudujäägi suhtes. Euroopa Komisjoni andmete kohaselt ulatusid Ungari riigi tagatistest tulenevad tingimuslikud kohustused umbes 5,4%ni SKT suhtes. Kuid eelarve tingimuslike kohustuste (sealhulgas muude kirjete) täieliku ulatuse kindlaksmääramiseks ei ole olemas ühest

kokkulepitud meetodit ning vastavad hinnangud võivad oluliselt erineda.

Kui vaadelda muid riigi rahanduse näitajaid, siis olid 2002. ja 2003. aasta eelarve puudujäägid suuremad kui riiklikud investeeringud SKT suhtes. Rahvastiku vananemise seisukohast soodustavad Ungari olukorda küll kiirelt kasvava mahuga kogumispensioni sambah, kuid siiski prognoositakse, et rahvastiku vananemine avaldab tulevikus survet endiselt jooksvale rahastamisele tuginevale pensionisüsteemile. Rahvastiku vananemisest tuleneva üldise survega oleks lihtsam toime tulla, kui riigi rahanduses tekitataks piisavalt manööverdamisruumi juba enne perioodi, mil demograafiline olukord hakkab prognooside kohaselt halvenema.

Vaatlusperioodi jooksul oli pikaajaliste intressimäärade keskmine tase 8,1%, mis jääb kontrollväärtusest tunduvalt ülespoole. Ungari pikaajalised intressimäärad on suhteliselt kõrged ja nende erinevus euroala võlakirjade tootlusest on üsna suur, s.t Ungari pikaajalised intressimäärad ei ole euroala vastavatele määradele järjekindlalt lähenenud.

Mõned Ungari keskpanga seaduse sätted, mis reguleerivad (i) Magyar Nemzeti Banki institutsionaalset sõltumatust ja (ii) panga rahapoliitika nõukogu liikmete personaalset sõltumatust, ei ole Euroopa Ühenduse asutamislepingu ja EKPSi põhikirjaga kooskõlas.

Ungari õigusaktid ja eelkõige Ungari keskpanga seadus ei näe ette Magyar Nemzeti Banki lõimumist eurosüsteemiga. Ungari on piiratud õigusega liikmesriik ning peab seetõttu täitma ka kõiki asutamislepingu artiklis 109 sätestatud kohandamisnõudeid. See puudutab mitmeid Ungari keskpanga seaduse sätteid.

3.7 MALTA

Et saavutada Maltal kiire jätkusuutlik majanduslik lähenemine Euroopa Liidule, on

võtmetähtsusega võtta vastu kindel ja usaldusväärne keskpikk eelarvestrateegia ning rakendada reaalselt ja jätkusuutlikku eelarve tasakaalustamiskava. Samuti tuleb hinnastabiilsuse tugevdamiseks ja majanduskasvu potentsiaali suurendamiseks ellu viia tööturu toimimist parendavat ning kaubaturul ja kommunikatsioonivõrkude sektoris konkurentsi tõstvat poliitikat.

Vaatlusperioodi jooksul oli Malta 12 kuu keskmine ÜTHI inflatsioonimäär 2,6%, mis ületab asutamislepingus ettenähtud kontrollväärtust. Kui vaadelda arengut pikema perioodi jooksul, siis on Malta ÜTHI inflatsioon olnud suhteliselt stabiilne. Sellised inflatsiooninäitajad peegeldavad mitmeid olulisi poliitilisi valikuid, millest kõige märkimisväärsemad on alates 1964. aastast Malta väeringu sidumine ankurvaluutuga ja hinnastabiilsuse seadmine rahapoliitiliseks peaesmärgiks. Suhteliselt mõõdukas inflatsioon on soodustanud ka väliskaubanduspiirangute kaotamine ja mõnda kommunikatsioonivõrkude haru puudutavate õigusaktide reformimine. Kuni 2000. aastani tuleks inflatsiooni vaadelda tugeva majanduskasvu taustal, kuid 2001.–2003. aastal majanduskasv nõrgenes. Tööpuudus on viimaste aastate jooksul tõusnud, 2003. aastal oli see 8,2%. Enamjaolt on olnud kõikuvad elektrooniliste komponentide hinnast ja naftahinnast ning Malta liiri ja USA dollari vahetuskursist sõltuvad impordihinnad. ÜTHI ja THI on erinevad, sest hotelli- ja restoranihindade osakaal on ÜTHIs suurem kui THIs. Tulevikku vaadates on Rahvusvahelise Valuutafondi viimase THI inflatsiooni prognoosi järgi hinnatõus 2004. aastal umbes 3,0% ja 2005. aastal umbes 2,0%. Malta keskpanga hiljutine prognoos viitab samuti umbes 3% inflatsioonile 2004. aastal. Inflatsiooni võivad kiirendada peamiselt kõrge naftahinna ja kaudsete maksude muutmise võimalikud järelmõjud. Kui vaadata veelgi kaugemale tulevikku, sõltub hinnastabiilsust soodustava keskkonna säilitamine ja edendamine Maltal muu hulgas sellest, kas hiljuti täielikult vabaks lastud kapitali liikumise

taustal viiakse ellu ranget rahapoliitikat ning rakendatakse kindlat ja usaldusväärset keskpikka eelarvestrateegiat, et märgatavalt ja jätkusuutlikult eelarvet tasakaalustada. Lisaks tuleks soodustada suuremat konkurentsi kaubaturul ja kommunikatsioonivõrkude sektoris. Samuti tuleks parendada tööturu toimimist ning palgakasv peaks olema kooskõlas tööviljakuse tõusu ja konkureerivate riikide arenguga. Lähtudes diislikütuse toetuste järkjärgulisest vähendamisest ja praegusest vahetuskursisüsteemist, võivad naftahinna šokid avaldada tulevikus riigi inflatsioonile kiiremat mõju. Samuti mõjutab lähiaastatel inflatsiooni ka ELi arenenumatele riikidele järelejäädumise protsess, kuid selle mõju suurus on raske täpselt hinnata.

Malta ei osale vahetuskursimehhanismis ERM2. Vaatlusperioodi jooksul oli Malta liiri vahetuskurs madalamal tasemel kui 2002. aasta oktoobri keskmine vahetuskurs euro suhtes, mida sarnaselt varasemate aruannetega kasutatakse selgitava võrdlusalusena ERM2 keskkursi puudumise korral ja mis ei peegelda hinnangut vahetuskursi sobiva määra kohta. Arvestades Malta vahetuskursisüsteemiga, oli selline vahetuskursi tase peamiselt seotud sama ajavahemiku jooksul aset leidnud USA dollari odavnemisega euro suhtes. Samal ajal võib lühiajaliste intressimäärade erinevust kolme kuu Euriborist pidada enamasti väikeseks. Teistest välismajandusnäitajatest on Malta jooksev- ja kapitalikonto koondsald olnud puudujäägis alates 1996. aastast ning aeg-ajalt on need puudujäägid olnud suured. Finantseerimise poolelt on alates 2002. aastast otse- ja portfelliinvesteeringute netoväljavool olnud märgatav, kapitali sissevoolu põhiosa on kuulunud kategooriasse “muud investeeringud”.

2003. aastal oli Malta eelarve puudujääk 9,7% SKT suhtes (puudujäägis sisaldasid ajutised meetmed, mille osakaal ulatus 3,0%ni SKT suhtes), s.t see oli kontrollväärtusest märgatavalt suurem. Praegusel hetkel on Malta eelarve ülemäärases puudujäägis. 2004. aastaks prognoositakse puudujäägi langemist 5,2%ni

SKT suhtes. 2003. aastal tõusis valitsemissektori võlakooormus 71,1%ni SKT suhtes, s.t see oli 60%lisest kontrollväärtusest suurem. 2004. aastaks ennustatakse selle tõusmist 73,8%ni. Et riigi rahandus oleks jätkusuutlikult stabiilne, ei piisa valitsemissektori võlakooormuse vähendamiseks enam üld- või esmase tasakaalu suhtarvude püsimisest praegusel tasemel. See omakorda viitab suurenevale vajadusele eelarvet olulisel määral tasakaalustada. Kui arvestada tulevasteks aastateks prognoositavate valitsemissektori eelarve puudujääkidega, ei suuda Malta saavutada stabiilsuse ja majanduskasvu paktis püstitatud keskpikka eesmärki, milleks on tasakaalulähedane või ülejäägis eelarve. Ka riigieelarve tulude ja kulude suhe SKTsse on üsna suur. Selles olukorras saaks tõhusama ja tööhõivet suurendava maksu- ja toetussüsteemi abil tugevdada inimeste motivatsiooni töötada ja kaasa aidata eelarve tasakaalustamisele. Samal ajal soodustaks sellise süsteemi kasutamine majanduskasvu ja reaalse tulude lähenemist. Malta lähenemisprogrammi kohaselt moodustasid riigi tagatistest tulenevad tingimuslikud kohustused 2003. aasta lõpus umbes 15% SKT suhtes. Kuid tingimuslike kohustuste (sealhulgas ka muude kirjete) täieliku ulatuse kindlaksmääramiseks ei ole olemas ühest kokkulepitut meetodit ning vastavad hinnangud võivad oluliselt erineda.

Kui vaadelda muid riigi rahanduse näitajaid, siis olid 2002. ja 2003. aasta eelarve puudujäägid suuremad kui riiklikud investeeringud SKT suhtes. Ootuste kohaselt avaldab rahvastiku vananemine tulevikus suurt survet pensionisüsteemile, mis tugineb endiselt jooksva rahastamise põhimõttele. Rahvastiku vananemisest tuleneva üldise survega oleks lihtsam toime tulla, kui riigi rahanduses tekitataks piisavalt manööverdamisruumi juba enne perioodi, mil demograafiline olukord hakkab prognooside kohaselt halvenema.

Vaatlusperioodi jooksul oli pikaajaliste intressimäärade keskmine tase 4,7%, mis on intressimäär kontrollväärtusest väiksem

näitaja. Malta pikaajalised intressimäärad ja nende erinevus euroala võlakirjade tootlusest on üldiselt vähenenud, s.t Malta pikaajalised intressimäärad lähenesid euroala vastavatele määradele.

Mõned Malta keskpanga seaduse sätted, mis reguleerivad (i) Malta keskpanga institutsionaalset sõltumatust ja (ii) finantsilist sõltumatust, ei ole Euroopa Ühenduse asutamislepingu ja EKPSi põhikirjaga kooskõlas.

Malta õigusaktid ja eelkõige Malta keskpanga seadus ei näe ette Malta keskpanga õiguslikku lõimumist eurosüsteemiga. Malta on piiratud õigusega liikmesriik ning peab seetõttu täitma ka kõiki asutamislepingu artiklis 109 sätestatud kohandamisnõudeid. See puudutab mitmeid Malta keskpanga seaduse sätteid.

3.8 POOLA

Et saavutada Poolas kiire jätkusuutlik majanduslik lähenemine Euroopa Liidule, on võtmetähtsusega rakendada jätkusuutlikku ja usaldusväärset eelarve tasakaalustamiskava ning parendada märgatavalt riigi eelarvepoliitilist tulemuslikkust. Riiklikku poliitikat, mis on suunatud konkurentsi tõstmisele kaubaturul, tuleks veelgi tugevdada ja erastamisprotsessi tuleks hoogustada. Lisaks on hinnastabiilsust tugevdava keskkonna säilitamiseks vajalik tööviljakust suurendavate ja tööturu toimimist parendavate meetmete kasutuselevõtmine.

Vaatlusperioodi jooksul oli Poola ÜTHI inflatsioonimäär 2,5%, mis ületab napilt asutamislepingus ettenähtud kontrollväärtust. Kui vaadelda arengut pikema perioodi jooksul, siis on tarbijahindade inflatsioonimäär Poolas üldiselt – kuigi mitte pidevalt – vähenenud, langedes järk-järgult väga madalale tasemele. Peamiselt ajutiste tegurite tõttu on inflatsioon siiski hakanud viimasel ajal järsult kiirenema. Inflatsioonitempo aeglustumist soodustas rahapoliitilises suunitluses toimunud nihe, mille

tulemusena seati eesmärgiks hinnastabiilsuse saavutamise keskpikal perioodil inflatsiooni otsejuhtimise põhimõtete raamistiku abil. Samaaegselt inflatsiooni alanemisega 1990. aastate lõpus leidis aset ka suhteliselt kiire SKT reaalkasv. 2000. aasta lõpus SKT reaalkasv vähenes märgatavalt, kuid palgad kohanesid majanduskasvu aeglustumisega pikkamööda. Lisaks olid inflatsioonimäärad toiduainete hindade ja naftahinna liikumise tõttu üsna kõikumavad. Tulevikku vaadates nähakse enamikes prognoosides aastate 2004 ja 2005 inflatsioonimäära 3% ja 4% vahel. Nendel aastatel võivad inflatsiooni kiirendada eelarve tasakaalustamatus, sisenõudluse jätkuv tugevnemine ja palgamuutused, mis tulenevad kõrgemate toiduainete ja naftahinna ning ELiga liitumisega seotud maksude suurenemise võimalikest järeldajadest. Kui vaadata veelgi kaugemale tulevikku, sõltub hinnastabiilsust tugevdava keskkonna säilitamine Poolas muu hulgas sellest, kas rakendatakse sobivat rahapoliitikat, õiget eelarvepoliitikat ja mõistlikku palgatõusupoliitikat, jätkatakse majanduse ümberstruktureerimist, tugevdatakse konkurentsi kaubaturul, suurendatakse töövõime ja parendatakse tööturu toimimist. Samuti mõjutab lähiaastatel inflatsiooni ka ELi arenenumatele riikidele järelejäädumise protsess, kuid selle mõju suurust on raske täpselt hinnata.

Poola ei osale vahetuskursimehhanismis ERM2. Vaatlusperioodi jooksul on Poola zlott olnud vahetuskursside märgatavate kõikumiste taustal enamasti oluliselt madalamal tasemel kui 2002. aasta oktoobri keskmine vahetuskurss euro suhtes, mida sarnaselt varasemate aruannetega kasutatakse selgitava võrdlusalusena ERM2 keskkursi puudumise korral ja mis ei peegelda hinnangut vahetuskursi sobiva määra kohta. Selline areng oli peamiselt seotud muutustega Poola ja euroala intressimäärade erinevustes ning mõningase poliitikat ja riigi rahandust puudutava ebakindlusega Poolas. Samal ajal oli vaatlusperioodil erinevus lühiajaliste intressimäärade ja kolme kuu Euribori vahel suur. Teistest välismajandusnäitajatest on Poola jooksev- ja kapitalikonto koondsald olnud viimase kaheksa aasta jooksul puudujäägis,

sealjuures on puudujäägid sageli olnud suhteliselt suured. Alates 2000. aastast on üheaegselt välismaiste otseinvesteeringute sissevoolu vähenemisega ka kapitali- ja jooksevkonto puudujäägid järsult alanenud.

2003. aastal oli Poola eelarve puudujääk 3,9% SKT suhtes, s.t see oli kontrollväärtusest märgatavalt suurem. Poola eelarve on ülemäärases puudujäägis. Hoolimata majanduskasvule soodsast olukorrast prognoositakse 2004. aastaks suurt puudujäägi kasvu 5,6%ni. 2003. aastal suurenes valitsemissektori võlakoormus 45,4%ni SKT suhtes, püüdes 60%lisest kontrollväärtusest madalamal. 2004. aastaks prognoositakse võla edasist suurenemist 47,2%ni. Et riigi rahandus oleks jätkusuutlikult stabiilne, ei piisa enam üld- või finantstasakaalu suhtarvude püsimisest praegusel tasemel, et hoida valitsemissektori võlakoormust alla 60% SKT suhtes. See omakorda viitab suurenevale vajadusele eelarvet olulisel määral tasakaalustada. Kui arvestada tulevasteks aastateks prognoositava valitsemissektori eelarve puudujääkidega, ei suuda Poola saavutada stabiilsuse ja majanduskasvu paktis püstitatud keskpikka eesmärki, milleks on tasakaalulähedane või ülejäägis eelarve. Ka riigieelarve tulude ja kulude suhe SKTsse on üsna suur. Selles olukorras saaks tõhusama ja tööhõivet suurendava maksu- ja toetussüsteemi abil tugevdada inimeste motivatsiooni töötada ja kaasa aidata eelarve tasakaalustamisele. Samal ajal soodustaks sellise süsteemi kasutamine majanduskasvu ja reaalse tulude lähenemist turumajandusele ülemineku protsessi lõppetapis.

Kui vaadelda muid riigi rahanduse näitajaid, siis olid 2002. ja 2003. aasta eelarve puudujäägid suuremad kui riiklikud investeeringud SKT suhtes. Rahvastiku vananemise seisukohast lähtudes tugineb Poola osaline kogumispensionisüsteem kindlaksmääratud pensionimaksete põhimõttele. Tulevikus saadav pension, mida makstakse kohustuslikust esimesest ja teisest sambast, sõltub otseselt sissemakstud pensionimaksete suuruselt ja eeldatavast

elueast, mida statistika põhjal tasakaalustatakse. Kuid üleminek uuele süsteemile ei ole veel lõppenud. Rahvastiku vananemisest tuleneva üldise survega oleks lihtsam toime tulla, kui riigi rahanduses tekitataks piisavalt manööverdamisruumi juba enne perioodi, mil demograafiline olukord hakkab prognooside kohaselt halvenema.

Vaatlusperioodi jooksul oli pikaajaliste intressimäärade keskmine tase 6,9%, mis on intressimäära kontrollväärtusest suurem. Seega on praegusel hetkel Poola ja euroala intressimäärade vaheline erinevus suhteliselt suur.

Mõned Poola keskpanga seaduse, põhiseaduse ja teiste seaduste sätted, mis reguleerivad (i) Narodowy Bank Polski institutsioonilist sõltumatust, (ii) finantsilist sõltumatust ning (iii) Narodowy Bank Polski presidendi personaalset sõltumatust, ei ole Euroopa Ühenduse asutamislepingu ja EKPSi põhikirjaga kooskõlas.

Poola õigusaktid ja eelkõige Poola keskpanga seadus ei näe ette Narodowy Bank Polski õiguslikku lõimumist eurosüsteemiga. Poola on piiratud õigusega liikmesriik ning peab seetõttu täitma ka kõiki asutamislepingu artiklis 109 sätestatud kohandamisnõudeid. See puudutab mitmeid Poola keskpanga seaduse sätteid. Samuti tuleb muuta Poola põhiseadust euro kasutuselevõtul.

3.9 SLOVEENIA

Et saavutada Sloveenias kiire jätkusuutlik majanduslik lähenemine Euroopa Liidule, on oluline rakendada usaldusväärset eelarve tasakaalustamiskava ja mõõdukat palgapoliitikat ning jätkata struktuurireforme. Eriti aitab hinnastabiilsust tugevdava keskkonna loomisele ja majanduskasvu potentsiaali tõstmisele kaasa tööturu paindlikkuse suurendamine ja majandustegevuse piirangute edasine vähendamine, mille tulemusena tiheneb konkurents ka kaubaturul.

Vaatlusperioodi jooksul oli Sloveenia ÜTHI inflatsioonimäär 4,1%, mis ületab tunduvalt asutamislepingus ettenähtud kontrollväärtust. Kui vaadelda arengut pikema perioodi jooksul, siis on tarbijahindade inflatsioon Sloveenias kuni 1999. aastani järk-järgult vähenenud. 1999. aastal langustrend katkes, kuid jätkus uuesti pärast 2000. aastat. Selline inflatsiooni areng on seotud mitmete oluliste poliitiliste valikutega, millest kõige märkimisväärsem oli uue, kahel sambal põhineva rahapoliitilise raamistiku kasutuselevõtmine 2001. aastal, mille peaesmärgiks oli hinnastabiilsuse saavutamine. Enamasti tuleks vaatlusperioodi jooksul inflatsiooni käsitleda küllaltki jõulise SKT reaalkasvu ja üsna stabiilse tööturu olukorra taustal. Töötaja kohta makstava nominaalse hüvitise alusel mõõdetav palgakasv aeglustus kuni 1999. aastani, seejärel kiirenes märgatavalt 2000. aastal ja soikus veidi taas 2003. aastal. Impordihinnad ning muutused riiklikult reguleeritud hindades ja maksudes suurendasid inflatsioonimäära kõikumist olulisel määral. Tulevikku vaadates prognoositakse 2004. aasta inflatsioonimääraks enamasti 3,6–3,8% ja 2005. aasta määraks 3,2–3,3%. Sellel perioodil võib inflatsiooni kiirendada peamiselt tugevnev sisenõudlus ja riiklikult reguleeritud hindade edasine tõus. Kui vaadata veelgi kaugemale tulevikku, sõltub hinnastabiilsust soodustava keskkonna loomine Sloveenias muu hulgas sellest, kas rakendatakse sobivat rahapoliitikat ja eelarvepoliitikat, mille keskseks ülesandeks peab olema nõudlusest tingitud inflatsioonisurve kontrolli all hoidmine. Lisaks tuleb kiirendada struktuurireforme, näiteks indekseerimise kaotamist – seda eriti palkade ja teatud sotsiaaltoetuste vallas. Kindlasti tuleb suurendada tööturu paindlikkust ja tagada, et palgakasv on kooskõlas tööviljakuse tõusu ja ka konkureerivate riikide arenguga. Sama tähtis on majandustegevuse piirangute kaotamise jätkamine, mille tulemusena suureneb konkurents kaubaturul. Lisaks mõjutab lähiaastatel inflatsiooni ka ELi arenenumatele riikidele järelejäädumise protsess, kuid selle mõju suurust on raske täpselt hinnata.

EKP-poolse hindamise ajaks oli Sloveenia talaar osalenud vahetuskursimehhanismis ERM2 alates 28. juunist 2004, s.t vähem kui kaks aastat. Sloveenia ühinemisel ERM2ga oli keskkursiks 239,64 talaari euro kohta ning see oli väga lähedal liitumise hetkel turul kehtinud kursile. Enne ühinemist ERM2ga nõrgenes talaar järkjärgult euro suhtes. Vahetuskursimehhanismi raames on Sloveenia rahapoliitika eesmärgiks olnud euro vahetuskursi stabiliseerimine. Sellise poliitika tulemusena on talaar püsinud oma keskkursi lähedal. Teistest välismajandusnäitajatest on Sloveenia jookseva kapitalikonto koondsaldo olnud viimase kaheksa aasta jooksul üldiselt tasakaalus.

2003. aastal oli Sloveenia eelarve puudujääk 2,0% SKT suhtes, s.t see oli kontrollväärtusest väiksem. 2004. aastaks prognoositakse eelarve puudujäägi kasvu 2,3%ni. Praegusel hetkel ei ole Sloveenia eelarve ülemäärases puudujäägis. 2003. aastal püsis valitsemissektori võlakoormus üldiselt stabiilsena 29,4% tasemel SKT suhtes, s.t see oli 60%lisest kontrollväärtusest oluliselt madalamal. 2004. aastaks prognoositakse võlakoormuse tõusu 30,8%ni. Kui hinnata riigi rahanduse jätkusuutlikku stabiilsust, siis arvestades tulevasteks aastateks prognoositavate valitsemissektori eelarve puudujääkidega ei suuda Sloveenia saavutada stabiilsuse ja majanduskasvu paktis püstitatud keskpikka eesmärki, milleks on tasakaalulähedane või ülejäägis eelarve. Et Sloveenia inflatsioonimäär ületab tunduvalt kontrollväärtust, tuleks järgida ettevaatlikku eelarvepoliitikat. Ka riigieelarve tulude ja kulude suhe SKTsse on üsna suur. Selles olukorras saaks tõhusama ja tööhõivet suurendava maksu- ja toetussüsteemi abil tugevdada inimeste motivatsiooni töötada ja kaasa aidata eelarve tasakaalustamisele. Samal ajal soodustaks sellise süsteemi rakendamine majanduskasvu ja reaalsete tulude lähenemist turumajandusele ülemineku protsessi lõppetapis. Hiljutiste andmete kohaselt ulatusid riigi tagatistest tulenevad tingimuslikud kohustused Sloveenias umbes 6,6%ni SKT suhtes 2002. aastal ja 7,5%ni 2003. aastal. Kuid eelarve tingimuslike kohustuste (sealhulgas

muude kirjete) täieliku ulatuse kindlaksmääramiseks ei ole olemas ühest kokkulepitud meetodit ning vastavad hinnangud võivad oluliselt erineda.

Kui vaadelda muid riigi rahanduse näitajaid, siis ei olnud 2002. ja 2003. aasta eelarve puudujäägid suuremad kui riiklikud investeeringud SKT suhtes. Rahvastiku vananemise seisukohast soodustab Sloveenia olukorda küll väike valitsemissektori võlakoormus, kuid siiski prognoositakse, et rahvastiku vananemine avaldab tulevikus märgatavat survet endiselt suures osas jooksvale rahastamisele tuginevale pensionisüsteemile. Rahvastiku vananemisest tuleneva üldise survega oleks lihtsam toime tulla, kui riigi rahanduses tekitataks piisavalt manööverdamisruumi juba enne perioodi, mil demograafiline olukord hakkab prognooside kohaselt halvenema.

Vaatlusperioodi jooksul oli pikaajaliste intressimäärade keskmine tase 5,2%, mis on intressimäära kontrollväärtusest väiksem näitaja. Sloveenia pikaajalised intressimäärad lähenesid järjekindlalt euroala võlakirjade keskmisele tootlusele, peegeldades eelkõige kindlustunnet nii Banka Slovenije poolt järgitava inflatsioonitempo aeglustamise strateegia suhtes kui ka üldise majandusliku ja riigi rahanduse olukorra suhtes Sloveenias.

Mõned Sloveenia keskpanga seaduse sätted, mis reguleerivad (i) Banka Slovenije institutsionaalset sõltumatust ja (ii) Banka Slovenije presidendi personaalset sõltumatust, ei ole Euroopa Ühenduse asutamislepingu ja EKPSi põhikirjaga kooskõlas.

Teiste seaduste suhtes märgib EKP ära, et vajalikuks võib osutada kohalike korrupsiooni ennetamist puudutavate seaduste muutmine vastavalt EKPSi põhikirja punktile 14.2.

Sloveenia õigusaktid ja eelkõige Sloveenia keskpanga seadus ei näe täielikult ette Banka Slovenije õiguslikku lõimumist eurosüsteemiga. Sloveenia on piiratud õigusega liikmesriik ning peab seetõttu täitma ka kõiki asutamislepingu

artiklis 109 sätestatud kohandamisnõudeid. See puudutab mitmeid Sloveenia keskpanga seaduse sätteid.

3.10 SLOVAKKIA

Et saavutada Slovakkias kiire jätkusuutlik majanduslik lähenemine Euroopa Liidule, on võtmetähtsusega rakendada jätkusuutlikku ja usaldusväärset eelarve tasakaalustamiskava. Lisaks on hinnastabiilsust tugevdava keskkonna loomisel tähtis osa ka struktuurireformide jätkuval elluviimisel. Et vähendada püsivalt kõrget tööpuudust, suurendada tööhõivet ja luua paremad tingimused potentsiaalse toodangu kasvu tõstmiseks, tuleb tugevdada konkurentsi majanduses, parendada tööturu toimimist ja rakendada mõõdukat palgapoliitikat.

Vaatlusperioodi jooksul oli Slovakkia 12 kuu keskmine ÜTHI inflatsioonimäär 8,4%, mis ületab tunduvalt asutamislepingus ettenähtud kontrollväärtust. Kui vaadelda arengut pikema perioodi jooksul, siis ei ole tarbijahindade inflatsiooni liikumine Slovakkias järginud ühte selget trendi. Pärast fikseeritud vahetuskursi süsteemist loobumist 1998. aastal on inflatsiooni areng toimunud rahapoliitilise raamistiku taustal, mida iseloomustab kõige paremini kaudne inflatsiooni juhtimine ja suunatud vahetuskursi süsteem. Alates 1999. aastast on inflatsiooni peamiselt mõjutanud riiklikult reguleeritud hindade kasv ja kaudsete maksude muutused. Enamuse vaatlusperioodi jooksul tuleks inflatsiooni käsitleda suhteliselt jõulise SKT reaalkasvu taustal. Hoolimata sellest jäi tööpuudus antud perioodil järjekindlalt väga suureks. Palgakasv oli väga muutlik, kuid jäi suhteliselt kõrgele tasemele. Impordihinnad koos toiduainete hindadega, riiklikult reguleeritud hindadega ja maksude kohandamisega aitasid inflatsioonimäärade kõikumistele olulisel määral kaasa. Tulevikku vaadates prognoositakse 2004. aasta inflatsioonimääraks enamasti 7,6–8,2% ja 2005. aasta määraks 3,0–4,5%, peamiselt riiklikult reguleeritud hindade ja kaudsete maksude kohandamise lõpuleviimise tõttu. Inflatsiooni

võivad kiirendada peamiselt viimase aja kõrgete inflatsioonimäärade ja palgamuutuste võimalikud järelmõjud. Kui vaadata veelgi kaugemale tulevikku, sõltub hinnastabiilsust tugevdava keskkonna loomine Slovakkias sellest, kas teostatakse sobivat rahapoliitikat, rakendatakse pidevalt jätkusuutlikku eelarve tasakaalustamisstrateegiat, viiakse ellu mõõdukat palgapoliitikat ja jätkatakse majanduse ümberstruktureerimist. Samuti mõjutab lähiaastatel inflatsiooni ka ELi arenumatele riikidele järelejäädumise protsess, kuid selle mõju suurust on raske täpselt hinnata.

Slovakkia ei osale vahetuskursimehhanismis ERM2. Pärast 2003. aasta kolmanda kvartalini kestnud üldist stabiilsusperioodi kasvas Slovakkia krooni ja euro vahetuskurs järkjärgult võrreldes 2002. aasta oktoobri keskmise vahetuskursiga euro suhtes, mida sarnaselt varasemate aruannetega kasutatakse selgitava võrdlusalusena ERM2 keskkursi puudumise korral ja mis ei peegelda hinnangut vahetuskursi sobiva määra kohta. Slovakkia krooni kallinemist võib seostada peamiselt paranenud väljavaadetega majanduskasvuks, suure ekspordi kasvuga ja kõrgemate intressimääradega kui euroalal. Lühiajaliste intressimäärade erinevus kolme kuu Euriborist vähenes, kuid nende vahe oli 2004. aasta kolmandas kvartalis siiski endiselt oluline. Teistest välismajandusnäitajatest on Slovakkia jooksev- ja kapitalikonto koondsald olnud enamasti viimase kaheksa aasta jooksul pidevalt suures puudujäägis, kuigi 2003. aastal langes see 0,5%ni SKT suhtes. Selline alanemine võib aga osaliselt tuleneda osaliselt autotööstusega seotud teguritest. Finantseerimisstruktuuri seisukohast on Slovakkias pärast 1998. aastat mänginud tähtsat rolli välismaiste otseinvesteeringute netosissevool, mis on seotud nii erastamise kui ka uutesse äriprojektidesse tehtavate investeeringutega.

2003. aastal oli Slovakkia eelarve puudujääk 3,7% SKT suhtes, s.t see oli kontrollväärtusest suurem. Hoolimata soodsast tsüklilisest arengust prognoositakse 2004. aastaks puudujäägi suurenemist 3,9%ni SKT suhtes.

Praegusel hetkel on Slovakkia eelarve ülemäärases puudujäägis. 2003. aastal langes valitsemissektori võlakoormus 42,6%ni, s.t see püsis 60%lisest kontrollväärtusest madalamal. 2004. aastaks prognoositakse võlakoormuse tõusu 44,5%ni. Kui hinnata riigi rahanduse jätkusuutlikku stabiilsust, siis arvestades tulevasteks aastateks prognoositava valitsemissektori eelarve puudujääkidega, ei suuda Slovakkia saavutada stabiilsuse ja majanduskasvu paktis püstitatud keskpikka eesmärki, milleks on tasakaalulähedane või ülejäägis eelarve. Et Slovakkia kõrge inflatsioonimäär ületab tunduvalt kontrollväärtust, tuleks järgida ettevaatlikku eelarvepoliitikat. Struktuurireformide jätkamine mitmes, sealhulgas sotsiaaltoetuste valdkonnas aitaks oluliselt kaasa eelarve tasakaalustamisele ning soodustaks majanduskasvu ja reaalse tulude lähenemist. 2004. aastal ellu viitud laiaulatuslik maksureform tõi kaasa ühtse maksumäära ja suunamuutuse otseselt maksustamiselt kaudsele maksustamisele.

Kui vaadelda muid riigi rahanduse näitajaid, siis olid 2002. ja 2003. aasta eelarve puudujäägid suuremad kui riiklikud investeeringud SKT suhtes. Rahvastiku vananemise seisukohast prognoositakse Slovakkias vanadussõltuvusmäära märgatavat tõusu umbes alates 2010. aastast. Samas muudab Slovakkia olukorra oodatavalt soodsamaks kohustusliku kogumispensioni samba kasutuselevõtmine 2005. aastal ja jooksvale rahastamisele tugineva pensionisüsteemi reformimine. Kuid uuele süsteemile üleminek peaks ootuste kohaselt suurendama survet eelarvele.

Vaatlusperioodi jooksul oli pikaajaliste intressimäärade keskmine tase 5,1%, mis jääb kontrollväärtusest allapoole. Kuni 2003. aasta alguseni vähenesid Slovakkia pikaajalised intressimäärad ja nende erinevus euroala võlakirjade tootlusest, misjärel nad püsisid ülejäänud vaatlusperioodi jooksul suhteliselt stabiilsetena.

Slovakkia õigusaktid ja eelkõige Slovakkia keskpanga seadus ei näe veel ette Národná

banka Slovenska õiguslikku lõimumist eurosüsteemiga. Slovakkia on piiratud õigusega liikmesriik ning peab seetõttu täitma ka kõiki asutamislepingu artiklis 109 sätestatud kohandamisnõudeid. See puudutab mitmeid Slovakkia keskpanga seaduse sätteid.

3.11 ROOTSI

Kuigi Rootsi on Euroopa Liidule majandusliku lähenemise suhtes esirinnas, tuleb makromajanduslikku stabiilsust tugevdava keskkonna säilitamiseks keskpikas ja pikas perspektiivis jätkata sobiva raha- ja eelarvepoliitika rakendamist. Rootsis on hästitoimiv institutsionaalne raamistik nii rahaku kui ka eelarvepoliitika jaoks. Rootsi peaks jätkuvalt kinni pidama oma reeglist hoida eelarvet ülejäägis ning vähendada valitsemissektori võlga ja selle teenindamise kulusid, et tulevikus oleks surve eelarvele väiksem. Tööhõive ja majanduskasvu potentsiaali suurendamiseks tuleks majanduse paindlikumaks muutmise kaudu kindlustada riigi rahanduse ja hinnastabiilsuse jätkusuutlikkus. Vajalik on ka riiklik poliitika kaubaturu ja tööturu toimimise parendamiseks. Tööturu osapooled peaksid hoolitsema selle eest, et palgakasv on kooskõlas tööviljakuse tõusu ja konkureerivate riikide arenguga.

Vaatlusperioodi jooksul oli Rootsi 12 kuu keskmine ÜTHI inflatsioonimäär 1,3%, mis jääb märgatavalt allapoole asutamislepingus ettenähtud kontrollväärtust. Rootsis on ÜTHI inflatsiooni tase olnud juba mitmeid aastaid kooskõlas hinnastabiilsusega, kuigi vahel on ajutised tegurid (peamiselt erinevate pakkumissõkkide näol) inflatsiooni mõjutanud. Inflatsiooni areng kajastab mitmeid olulisi poliitilisi valikuid, millest kõige märkimisväärsem oli hinnastabiilsuse saavutamise seotud rahapoliitilise suuna võtmine. Alates 1993. aastast on rahapoliitika eesmärki väljendatud konkreetse inflatsiooni juhtimise sihtmärgina – selleks on alates 1995. aastast 2%line THI kasv, kusjuures lubatud kõikumine ulatub ± 1 protsendipunktini. Lisaks

on eelarvepoliitika alates 1998. aastast üldiselt hinnastabiilsust toetanud, kusjuures 1990. aastate lõpus oli tähtsal kohal ka suurenenud konkurents kaubaturul. 1996.–2000. aastani oli THI ja ÜTHI inflatsioon Rootsis peamiselt kaudsete maksude ja toetuste vähendamise ning majandustegevuse vabakslaskmise tulemusel sageli alla 1%. THI puhul oli oma osa hüpoteeklaenude intressimäärade alanemisel. Alates 2001. aastast on inflatsioonimäär enamasti olnud veidi suurem kui 2% ning elektri hinna tõusu ja 2001. aastal kõrge tootmisvõimsuse rakendusastme tõttu vahel ka üle 3%. 2000. ja 2001. aastal avaldas Rootsi krooni märgatav nõrgenemine impordihindadele täiendavat tõususurvet. Viimastel aastatel on tööjõu erikulude kasv olnud vähene. Ka teised asjakohased hinnaindeksid osutavad madalatele inflatsioonimääradele. Tulevikku vaadates prognoositakse, et 2004. ja 2005. aastal on inflatsioon enamasti alla 2%. Viimase aja mõeldud palgakokkulepped, oodatust kõrgem tööviljakus ja möödunud aasta mõeldud impordihinnade toetavad inflatsiooniga seotud positiivseid väljavaateid. Siiski võib naftahinna liikumine avaldada täiendavat välist hinnasurvet, mille tulemusena võib tekkida nõudlus kõrgemate palkade järele.

Rootsi ei osale vahetuskursimehhanismis ERM2. 2000. ja 2002. aasta lähenemisaruannete kohaselt on Rootsil piiratud õigused, kuid tal ei ole majandus- ja rahaliidu kolmanda etapi jooksul eristaatust. Seega on Rootsi vastavalt asutamislepingule kohustatud euro kasutusele võtma, mis omakorda viitab sellele, et Rootsi peab püüdma täita kõiki lähenemiskriteeriume, sealhulgas vahetuskursi stabiilsuse kriteeriumit. Vaatlusperioodi jooksul kõikus Rootsi krooni vahetuskurs enam-vähem samal tasemel kui 2002. aasta oktoobri keskmine vahetuskurs euro suhtes, mida sarnaselt varasemate aruannetega kasutatakse selgitava võrdlusalusena ERM2 keskkursi puudumise korral ja mis ei peegelda hinnangut vahetuskursi sobiva määra kohta. Lühiajaliste intressimäärade erinevus kolme kuu Euriborist oli väike ja on 2004. a jooksul muutunud arvestuslikult ebaoluliseks. Teistest

välismajandusnäitajatest on Rootsi jooksev- ja kapitalikonto koondsald alates 1996. aastast olnud suures ülejäägis suhteliselt märgatava väliskohustuste netopositsiooni taustal, mis on alates 2000. aastast hakanud järsult vähenema.

2003. aastal oli Rootsi valitsemissektori eelarve ülejääk 0,3% SKT suhtes, mis tähendas 3% puudujäägi kontrollväärtuse nõude täitmist ilma vaevata. Praegusel hetkel ei ole Rootsi eelarve ülemäärases puudujäägis. 2004. aastaks prognoositakse ülejäägi suurenemist 0,3 protsendipunkti SKT suhtes. 2003. aastal vähenes valitsemissektori võlakooormus vaid 0,6 protsendipunkti võrra 52,0%ni, s.t see oli 60%lisest kontrollväärtusest madalamal. 2004. aastal eeldatakse võlakooormuse vähenemist 51,6%ni SKT suhtes. Kui hinnata riigi rahanduse jätkusuutlikku stabiilsust, siis täidab Rootsi lähenemisprogrammis prognoositud eelarvenäitajate põhjal stabiilsuse ja majanduskasvu paktis püstitatud keskpika eesmärgi ning säilitab tasakaalulähedase või ülejäägis eelarve.

Muude riigi rahanduse näitajate osas on Rootsi rahvastiku vananemisest eelarvele tekkiva survega toime tulemiseks soodsas olukorras tänu oma pensionimaksete süsteemile, kus saadava pensioni suurus kohandatakse automaatselt vastavalt muutustele pensionimaksete baasis ja eeldatavas elueas. Siiski peaks Rootsi ka edaspidi kinni pidama oma reeglist hoida eelarvet ülejäägis ning vähendama valitsemissektori võlga ja selle teenindamise kulusid piisaval määral, et tulla toime rahvastiku vananemisest tuleneva üldise survega veel enne perioodi, mil demograafiline olukord hakkab prognooside kohaselt halvenema.

Vaatlusperioodi jooksul oli Rootsi pikaajaliste intressimäärade keskmine tase 4,7%, mis jääb kontrollväärtusest allapoole. Erinevus Rootsi pikaajaliste intressimäärade ja euroala võlakirjade tootluse vahel vähenes suurema osa vältel vaatlusperioodist, sest ebakindlus kahanes, eelarve olukord tugevnes ja inflatsiooniootused olid suhteliselt madalad.

Seega leidis vaatlusperioodi jooksul aset Rootsi pikaajaliste intressimäärade ja euroala vastavate määrade märgatav lähenemine.

Mõned Rootsi keskpanga seaduse sätted ei ole ikka veel Euroopa Ühenduse asutamislepingu ja EKPSi põhikirjaga kooskõlas, eelkõige käib see finantsilist sõltumatust reguleerivate sätete kohta. Rootsi keskpanga seadus ei näe ette Sveriges Riksbanki õiguslikku lõimumist eurosüsteemiga. Eelkõige tuleb kohandada põhiseadust Sveriges Riksbanki õiguste suhtes seoses rahapoliitika ja raha emiteerimisega. Teiste seaduste suhtes märgib EKP ära, et põhikirja artiklis 38 sätestatud ametisaladuse nõudeid arvesse võttes tuleks üle vaadata avalikele dokumentidele ligipääsemist ja salastamist puudutavad seadused.

EKP märgib ära, et vastavalt asutamislepingule lasub Rootsil alates 1. juunist 1998 kohustus nimetatud eesmärgil riiklikke seadusi kohandada ja et paari viimase aasta jooksul ei ole Rootsi ametivõimud astunud mingeid seadusandlike samme, et käesolevas ja eelmises aruandes kirjeldatud puudujääke kõrvaldada.

